

Rammet av virkeligheten

22. juli ble Ragnhild Bjørnebekks forskning brått virkelig – og veldig etterspurt. Hva kreves av forskere i en slik unntakstilstand?

Søk på
Utdanningskvalitetsprisen

**1 million
kroner**

**Kunnskaps-
departementets
pris for fremragende
arbeid med
utdanningskvalitet
i norsk høyere
utdanning**

Søknadsfrist er **1. februar 2011**

Hver institusjon kan sende inntil 3 søknader.
Les mer på NOKUTs hjemmesider

www.nokut.no

UMB har 3800 studenter, 400 doktorgradsstudenter og 1050 ansatte med en årlig omsetning på nær 1 mrd. kroner. UMB ligger i Ås kommune, ca 30 minutter sør for Oslo. Mer informasjon på www.umb.no

Leder - Universitetsbibliotek

UMB søker en engasjert person med faglig autoritet som leder for Universitetsbiblioteket.

Universitetsbiblioteket står sentralt i UMBs organisasjon. Universitetet faglige ambisjonsnivå, den digitale utviklingen og endringer i studentatferd og studentmengde skaper nye rammevilkår og utfordringer for biblioteket. Det samme gjør fusjonen mellom Norges veterinærhøgskole (NVH) og UMB. Vil du være med å utvikle et fremtidsrettet universitetsbibliotek på campus Ås?

Fullstendig beskrivelse av stillingen finnes på www.umb.no/stillinger

Jobbnorge.no

LOVISENBERG
DIAKONALE HØGSKOLE

Diakonissehuset Lovisenberg er en ideell diakonal stiftelse som driver omfattende virksomhet innen helseutdanning, sykehusdrift og eldreomsorg. Lovisenberg diakonale høgskole (LDH) er en av stiftelsens virksomheter og er etablert som et eget aksjeselskap. LDH gir utdanning som fører fram til Bachelor i sykepleie og har et bredt tilbud innen videreutdanning, etterutdanning og masterstudium for helsepersonell.

Rektor

Høgskolen søker rektor, den viktigste stillingen i en tradisjonsrik høgskole med formål å utdanne verdibevisste sykepleiere. Stillingen er på åremål. Stillingen er ledig fra 1.10.11. **Søknadsfrist 20.10.11**

Se fullstendig utlysning på ldh.no/stillinger.

12: Etterspurt i krisetid

Mediene ville ha mange forskere i tale i dagene etter 22.juli. Hvordan håndterte forskerne den akutte etterspørselen etter kunnskapsformidling?

20: Samtalen

– Den minste kunst er å erobre overskriftene, men jeg er ikke sikker på om det er bra for den rollen en forsker skal ha i samfunnet, sier valgforsker Bernt Aardal.

27: – Ondskap starter i det små

– Vi kan alle enkelt forføres til å gjøre onde handlinger. Det sier den amerikanske sosialpsykologen Philip Zimbardo, som nylig holdt foredrag i Norge.

4: Ph.d.-utdanningen evalueres

Skal doktorgraden bare kvalifisere forskere? – Hvis målet er å øke kompetansen i samfunnet og arbeidslivet, må utdanningen bygges opp deretter, mener rådgiver i Forskerforbundet.

5: 55-åringer er for dyre

Institutt for samfunnsforskning vegrer seg for å tilsette folk som er over 55. De har gjerne lang opptjening i Statens pensjonskasse, og kostnadene blir for høye.

6: Universitetsbibliotek velger e-bøker

Universitetsbiblioteket i Tromsø prioriterer elektroniske bøker framfor trykte bøker så sant de finnes på markedet. Universitetsbiblioteket i Oslo er avventende.

6: Like mange studenter slutter

Kvalitetsreformen har ikke ført til at færre bachelorstudenter hopper helt av studiene, ifølge en ny forskningsstudie ved Nifu.

7: SV etter nederlaget

Et dårlig lokalvalg betyr ikke at regjeringen vil lytte mindre til SV. Det kan være et forhandlingskort at SV ikke har fått fram sakene sine, mener valgforsker.

9: Kan bli flere tellekanter

Alle er kritiske til Fagerberg-utvalgets rapport. Men departementet er interessert i nye indikatorer for å måle resultat av forskning opp mot ressursbruken.

FASTE SIDER

- 24: Feltrapport**
- 33: Kommentar**
- 34: Kronikk**
- 36: Bøker**
- 38: Debatt**
- 40: Historiske bilder**
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet**

Forskerforum

Nr. 8/2011 – 43. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRAÐ: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinno Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

– Ph.d.-utdanningen er altfor smal

– Kandidatene må forberedes på et arbeidsliv utenfor forskningen, mener Jon W. Iddeng i Forskerforbundet. Ph.d.-utdanningen skal nå evalueres.

– Det utdannes i dag 1200 nye doktorer i året, og samtidig vet vi at vi ikke har 1200 forskerstillinger. Da må tanken være at doktorgradskandidatene skal dekke noe annet enn bare samfunnets behov for forskere. Jeg håper man kan komme litt bak floskelen om at Norge skal være et kunnskapssamfunn, og at vi kan se på hva vi trenger, og hvordan vi i så fall skal bygge opp forskerutdanningene.

Får samfunnet riktig kompetanse?
Fagpolitisk rådgiver i Forskerforbundet Jon W. Iddeng ser frem til at doktorgradsutdanningen i Norge nå skal evalueres for første gang siden omleggingen til ph.d. i 2003. Forskningsrådet har gitt oppdraget til Nifu – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Blant annet skal det vurderes om det er forskjeller mellom doktorgradsutdanningene ved ulike institusjoner og fagretninger, om standarden er høy nok, om utdanningen er godt nok organisert, om ressursene utnyttes på en god måte, og om samfunnet får riktig og nødvendig kompetanse. Iddeng setter spesielt pris på at relevanskravet skal gjennomgås.

– Smal utdanning
– Vi ser at utdanningen i dag er lagt opp ganske smalt inn mot en akademisk forskerkarriere og ikke mot et eventuelt annet samfunnsbehov. Det man tilbyr ferdig utdannede forskere nå, er ofte lange midlertidige karrierer og mye frustrasjon. Hvis målet ikke er å utdanne forskere til forskning, men å øke den generelle kompetansen i det norske samfunnet og arbeidslivet, bør utdanningen bygges opp deretter, sier Iddeng, som selv har doktorgrad i antikk historie.

Dagens doktorgradsutdanning er som oftest lagt opp som stipendiattstillinger, der doktorgradstudenten ansettes midlertidig og lønnes av et stipend betalt av institusjonen.

– Utdannes ikke bare for academia

Avdelingsdirektør ved Avdeling for instituttpolitikk og analyse i Forskningsrådet, Hege Torp, er langt på vei enig i at det må stilles relevanskrav til doktorgradsutdanningen, men er ikke bekymret for de videre karrierene til ferdig utdannede forskere.

– Doktorgraden utdanner ikke bare kandidater for academia, men også for kunns-

FOTO: ERIK NORRUD

– Er forskerkompetansen nødvendig, eller kunne noen ha klart seg med mastergrad?
spør Jon W. Iddeng.

Universitetet eller høyskolen får arbeidskraft i form av undervisning og forskning, mens stipendiatar kvalifiserer seg til videre akademisk karriere.

Kritiserer forrige evaluering
Iddeng mener forrige evaluering i 2002 ikke i tilstrekkelig grad tok inn over seg at forskerutdanningen også må legge til rette for de som ikke får forskerstillinger etter stipendiattiden. Han stiller spørsmål ved hvorvidt alle som utdannes til forskere, ikke kunne klart seg med en lavere akademisk grad sånn som dagens doktorgradsutdanning er lagt opp.

– Om målet egentlig er at disse skal ut i forvaltning og næringsliv, så burde forskerutdan-

ningen inkludere langt mer om for eksempel faglig ledelse, prosjektstyring og entreprenørskap. Jeg håper at de som skal evaluere dette, tar inn over seg det og ikke bare gjør som i forrige runde – å konkludere med at doktorgradskandidatene får seg jobb. Det er klart de får seg jobb, sier Iddeng. Han viser til at arbeidsledigheten i Norge er svært lav, og at dette er topp kvalifiserte arbeidstagere.

– Spørsmålet er om de får jobber hvor forskerkompetansen er nødvendig, eller om de kunne klart seg med en mastergrad. Det er et spørsmål om hva som er samfunnsøkonomisk mest nyttig, sier Iddeng.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

skapssamfunnet mer generelt. Det er derfor nærliggende å stille relevanskrav til doktorgradsutdanningen, ikke bare kvalitetskrav. Den skal gi kunnskap og kompetanse som samfunnet trenger. Med det antallet som tar doktorgraden i dag, og med en forventet vekst, vil det være en økende andel som får en karriere utenfor academia. Det vi også vet, er at de fleste av de som tar doktorgraden i dag, har relevant arbeid et halvt år etter disputas. Det kan være en indikator for at graden er «relevant nok».

– Kunne flere ha klart seg med mastergrad?
– Det kan man spørre om. Både forvaltning og næringsliv etterspør kompetanse på doktorgradsnivå. Det er de villige til å betale for, så det er vel en grunn til at de ansetter folk med doktorgrad. Kunnskapspolitikken i Norge handler også om at det skal være en mulighet for unge mennesker til å ta doktorgrad, at det ikke skal styres ned på et minimum. Det er noe et rikt land som investerer for fremtiden, kan tillate seg.

Ansetter ikke folk over 55

Institutt for samfunnsforskning ansetter nødvendigvis noen fra UoH-sektoren over 55 år. Årsaken er høye pensjonskostnader.

– Det kan være veldig risikabelt å ansette en som har lang opptjening i Statens pensjonskasse og høy lønn. Vi vegrer oss derfor for å ansette noen fra universitets- og høyskolesektoren som er 55+, sier Ann-Helén Bay, direktør ved Institutt for samfunnsforskning (ISF).

– Selv om vi er et privat forskningsinstitutt, er vi fra gammelt av medlem av Statens pensjonskasse (SPK). Det er en fordel både for arbeidstakere som kommer fra universitets- og høyskolesektoren til oss, og for dem som går over til UoH-sektoren, fordi de får en sømløs pensjonskarriere, sier Bay. Ulempen er altså høye kostnader for instituttet.

– Hindrer mobilitet

– Når økt forskermobilitet diskuteres, glemmer man hverdagslige faktorer som pensjonsordninger, sier Bay.

SPK forvalter pensjonsrettighetene til om lag seksti forskningsvirksomheter. Halvparten av disse virksomhetene er organisert som aksjeselskaper eller er døtre av aksjeselskaper.

Mobiliteten internt i det norske forskningssystemet og mellom UoH-institusjoner, forskningsinstitutter, helseforetak, næringsliv og samfunnsliv er fortsatt lav. Dette er en svakhet, ble det konkludert med i stortingsmeldingen *Klima for forskning* fra 2009.

Ulike pensjonsordninger kan være en barriere mot økt mobilitet, mener Marianne Harg, president i arbeidstakerorganisasjonen Tekna og i sin tid leder av det såkalte Handlingsromutvalget.

– Det er jo ingen som har lyst til å gå fra en ytelsesbasert til en innskuddsbasert ordning, i alle fall ikke om man har kommet litt opp i årene, sier Harg.

Diskriminering?

Mariann Helen Olsen, advokatfullmektig i Forskerforbundet, minner om at det er et viktig delmål i avtalen om inkluderende arbeidsliv at eldre skal stå lenger i arbeid.

– Da må de også ha mulighetene til å søke nye utfordringer, i form av ny jobb andre steder.

Hun synes samtidig det er trist at arbeidstakere over 55 år brukes som brekkstang i debatten.

– Det kan være i strid med diskrimineringsvernet av eldre arbeidstakere å utelukke noen på grunn av at de er dyre pensjonsmessig. Det disse søkerne måtte koste ekstra, tjener man vel dessuten inn i form av vedkommendes lange erfaring og høye kompetanse?

FOTO: ISF

– Pensjonsordninger hemmer mobilitet mellom sektorene, sier Ann-Helén Bay.

– Må dekke regningen selv
SPK tilbyr altså ytelsesbasert pensjonsordning (se faktabokser), der man som arbeidstaker er garantert 66 prosent av sluttlønn i pensjon, når folketrygden er regnet med. Men for å kunne garantere denne utbetalingen må arbeidsgiver sette av midler til framtidige pensjonsutbetalinger, etter årlige aktuarberegninger.

– Dermed kan det komme fram noe som framstår som et underskudd i regnskapet. UoH-sektoren og statlige forskningsinstitutter har ikke samme krav til å regnskapsføre framtidige pensjonsforpliktelse.

– Det virker ikke som om de som jobber med forskningspolitikk, bryr seg med slike trivielle saker som pensjon og skatt, som de private forskningsinstitusjonene altså må forholde seg til. Kaster man et raskt blikk på bunnlinja, er det da lett å tro at det går veldig dårlig i det private og veldig bra i det offentlige, sier Bay.

Harg har forståelse for utfordringene institutter som ISF har. Hun viser til at staten til en viss grad gir kompensasjon til universiteter og høyskoler som må sette av mer til pensjon. En slik støtte får ikke instituttene.

– Mye usikkerhet

Harg er imidlertid ikke helt sikker på om man så langt har sett konsekvensene av denne problemstillingen.

– Det har vært mye usikkerhet over lang tid i diskusjonene rundt pensjonssystemer. Men fra arbeidstakerorganisasjonens side er det veldig viktig at de klarer å holde på de gode pensjonsordningene. De gjør at folk kan ha en forventning om at selv om lønnen ikke er all verden ved for eksempel forskningsinstituttene sammenlignet med hvordan det er ellers i næringslivet, så har man i alle fall en god pensjonsordning.

Noe for forskningsmeldingen?

ISF sendte i 2008 brev til Kunnskapsdepartementet om problematikken.

– I svaret medgir departementet at den ordningen ISF har i Statens pensjonskasse, innebærer betydelig større usikkerhet enn den som gjelder for tilsvarende virksomheter i staten. Vi håper at departementet tar med seg denne forståelsen inn i arbeidet med den kommende forskningsmeldingen, sier Bay.

AV SIRI LINDSTAD

Innskuddsbasert pensjonsordning

- arbeidsgiver har ansvar for den årlige innbetalingen av premie
- premie er en fast prosent av lønn, og risikoen ligger hos arbeidstaker
- pensjonens størrelse vil avhenge av hvor mye som blir spart hvert år, og hvor høy avkastning som er oppnådd på pensjonsmidlene

Ytelsesbasert pensjonsordning

- arbeidsgiver har ansvaret for nivået på alderspensjonen
- arbeidstaker kan vanligvis forvente seg en pensjon på til sammen 66 prosent av sluttlønnen
- premien og pensjonskostnadene for arbeidstaker vil variere med hensyn til alderen på arbeidsstokken, lønnsnivå, lønnsvekst og renten

Tromsø velger e-bøker

Universitetsbiblioteket i Tromsø blir det første i landet til å gå inn for e-bøker fremfor papirbøker.

– Vi ser at e-bøkene kommer. Det er en sterk utvikling nå, hvor mange av de store forlagene tilbyr utgivelsene som e-bøker parallelt med vanlige bøker. Vi ønsker å tilpasse oss, og vi tror at de elektroniske bøkene på lang sikt kommer til å erstatte de trykte, sier spesialbibliotekar Mona Magnussen.

Som ansvarlig for elektroniske tjenester og framforhandling av avtaler med forlagene har hun og Universitetsbiblioteket i Tromsø gått inn for å velge bort trykte bøker når de finnes tilgjengelige på markedet elektronisk.

– Tilpasset academia

Magnussen mener akademiske miljøer er spesielt interessert i å få bøker tilgjengelige elektronisk fordi man ikke nødvendigvis leser bøkene fra perm til perm, men søker opp temaer og begreper man ønsker å lese om.

– Vi ser at måten man leser fagbøker på, er mer preget av «dip in and dip out». Ofte er det kapitler eller deler av litteraturen man er ute

etter, og da er det bare å søke seg frem til det.

Ved Universitetsbiblioteket i Oslo (UBO) er stemningen ikke fullt så progressiv. Direktør Bente R. Andreassen forteller at det er et stykke igjen til biblioteket vil foretrekke digitale utgaver.

Oslo avventer

– En slik bastant beslutning har ikke vi tatt ennå. Vi ønsker nok et bedre grunnlag for å ta en slik beslutning, sier Andreassen, som mener etterspørsel etter den trykte boken fortsatt vil legge føringer på innkjøpet.

– Innen enkelte fagområder er behovet for den trykte boken større enn innenfor andre. Dette må vi ha respekt for. Vi opplever også at brukerne våre etterspør en trykt utgave av boken etter å ha funnet og sett på e-boken, men dette kommer nok til å endre seg.

Selv om man nå satser elektronisk i Tromsø, er det ikke noe nytt med digitale publikasjoner ved landets universitetsbiblioteker. Per i dag

FOTO: UBO

– Det har vært en revolusjon som har pågått over lengre tid, sier bibliotekdirektør Bente R. Andreassen.

går 80 prosent av UBOs mediebudsjett på 80 millioner kroner til elektroniske utgaver. Det samme gjelder for Tromsøs budsjett på 37,5 millioner. Hovedsakelig går utgiftene til tidsskrifter.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Etter kvalitetsreformen:

Like mange hopper av

30 prosent av bachelorstudentene hopper av studiet etter fire år. Ifølge en ny studie har ikke kvalitetsreformen hjulpet.

– Kvalitetsreformen har ikke greid å gjøre noe med andelen studenter som slutter helt, forteller forsker Elisabeth Hovdhaugen ved Nifu – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. Hun fant imidlertid at færre enn før bytter studium.

Hovdhaugen har undersøkt både hvor mange som slutter å studere, og hvor mange som bytter studium etter å ha begynt på bachelorstudium innen matematiske og naturvitenskapelige fag, samfunnsfag og humaniora.

Viktig med normert tid

Hovdhaugen sammenlikner to kull: ett som begynte i 1999, før kvalitetsreformen ble gjennomført, og ett som begynte i 2003, like etter kvalitetsreformen. Reformen skulle blant annet bedre gjennomstrømmingen av studenter og øke kvaliteten på studiene.

Hun trekker spesielt frem tidspunktet for når studentene gir opp studiene, som sentralt. For begge kullene er det størst andel avhoppere det første året, på rundt 15 prosent. Men

det er også en økning i andel studenter som slutter rundt det tidspunktet de etter normen skulle vært ferdige med graden. Det vil si etter fire år for det første og etter tre år for det andre kullet.

– Det er et signal til både læresteder og departementet at det er ganske viktig at studentene klarer den lavere gradsutdanningen sin på normert tid. Bruker man mer enn normert tid, øker risikoen for å slutte.

KD: – For tidlig å konkludere

Ifølge statssekretær Kyrre Lekve i Kunnskapsdepartementet er det litt tidlig å trekke lærdom av Hovdhaugens funn. Han mener det må gjøres studier av kull som begynte lenger etter kvalitetsreformen, for at man skal kunne konkludere med dens fulle effekt.

– Men jeg tar det som et godt innspill og mener at all forskning på dette er velkomment, sier Lekve, som trekker frem andre funn som indikerer en positiv effekt av reformen.

– Vi har hatt en økning i studiepoengpro-

FOTO: NIFU

– Bruker man mer enn normert tid, øker risikoen for å slutte, sier Elisabeth Hovdhaugen.

duksjonen, særlig ved universitetene, og vi har hatt en kraftig økning i fullføring av egne utdanningsplaner, det vil si studentenes egne mål for fremdrift, sier han.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Lokalvalget:

– Nederlaget kan styrke SV

SV har fått et forhandlingskort for egne saker i regjeringen. Spørsmålet er om Tora Aasland får bruke det, ifølge valgforsker.

SVs nederlag i kommunestyre- og fylkestingsvalget gir grunn til å spørre om partiet er i stand til å fronte norsk forskningspolitikk innad i regjeringen fram til stortingsvalget i 2013. Ifølge valgforsker Tord Willumsen ved Universitetet i Tromsø er bekymringen misforstått.

– Jo høyere debatten går internt i SV om å bryte ut av regjeringen, jo viktigere blir det å gi dem noe, sier Willumsen til Forskerforum. Ifølge valgforskeren kan Arbeiderpartiet eller Senterpartiet neppe bruke et dårlig lokalvalg som argument for at SV skal høres mindre i regjeringen.

– Tvert imot kan det være et forhandlingskort for SV at de ikke har fått fram sakene sine, sier Willumsen. Det åpne spørsmålet er hvorvidt SV prioriterer forskning og høyere utdanning, som har vært en sentral sak for partiet i mange år.

– Dette avhenger av om SV ønsker å gjenerobre sakseierskapet til miljø og høyere utdanning, som de langt på vei har mistet, eller om de vil gå til nye områder. Uansett er min hypotese at det dårlige resultatet ikke vil ødelegge SV innad i regjeringen, men heller styrke partiet, vurderer Willumsen.

Mistet sin rolle

SV får kritikk fra academia for ikke å ta et oppgjør med New Public Management-politikken. Hans Ebbing og Knut H. Sørensen var redaktører av tidsskriftet *Vardøgers* nummer om «Vitenskapene og kampen om universitetet». Ebbing, som er SV-medlem og magister i filosofi, sier at svekkelsen av SV i lokalvalgene kommer som en naturlig forlengelse av at partiet har mistet sin rolle som premissleverandør for universitets- og høyskolesektoren.

– Dette hindrer SV i å hente ressurser fra sektoren til å bygge opp et troverdig alternativ til dagens politikk, påpeker Ebbing, som har kritisert SV-ledelsen og Tora Aasland offentlig etter lokalvalget.

Må ha ny politikk

Han mener Stjernøutvalgets utredning om å slå sammen universiteter og høyskoler kunne ha vært anslaget til en egen SV-politikk.

– SV kunne justert forslaget til å bli en frivillig ordning med incentiver, men i stedet gikk Aasland inn for å fryse fast skillet mellom universiteter og høyskoler og hindre en ny basering av for eksempel lærerutdanningen i universitetsmiljøene. En nedbryting av dette skillet ville ha styrket formidlingsmekanismene mellom grunnforskning, utdanning og samfunnet og dermed ha styrket deres demokratiske forankring i samfunnet, sier Ebbing.

FOTO: KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Tora Aasland blir kritisert av sine egne: – SV har manglet en selvstendig linje i universitets- og høyskolepolitikken, sier Hans Ebbing.

– Én ting er å være det minst ille partiet, noe helt annet er å vise initiativ og å ha en egen linje i utdannings- og forskningspolitikken, sier Ebbing. Han mener det ikke vil gjøre noen forskjell for regjeringen fram til 2013 hvorvidt SV bidrar eller ikke, men til stortingsvalget må partiet ifølge magisteren ha klar en ny og offensiv politikk for forskning og høyere utdanning.

– Burde presset Ap

Rolf Reikvam ledet kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget for et SV i opposisjon til forsknings- og utdanningsminister Kristin Clemet og Bondevik II-regjeringen. I denne perioden nådde SV sitt historiske høydepunkt med 13 prosent oppslutning i lokalvalget i 2003. To år senere kom partiet i opposisjon for aller første gang.

SV og valget

Samlet fikk SV 4,1 prosent av stemmene i kommunestyrevalget, mot 6,2 prosent i 2007, og 4,3 prosent i fylkestingsvalget, mot 6,5 prosent i 2007. Resultatet er det dårligste for partiet siden 1979. Dersom resultatet gjaldt et stortingsvalg, ville SV fått sju representanter, mot elleve i dag.

– SV burde helt klart ha presset Arbeiderpartiet og vært klare ideologisk, sier Reikvam. Han vurderer det som vanskelig å kjempe for forskning med Ap og Jens Stoltenberg.

– Blir nok ikke verre

Etter lokalvalget har SV forsvart seg mot kritikk ved å vise til at partiet har vært med på en økning i finansieringen av forskning med 4,5 milliarder kroner siden 2005 samt opprettelsen av tusen nye stipendiat- og postdoktorstillinger.

– Når det kommer til budsjetter, ville det nok ikke ha vært mye dårligere uten SV, sier Reikvam. Han ønsker at SV utfordrer etterlevningene etter Kristin Clemets tid og driver en uttalt politikk mot for eksempel New Public Management og tellekanter.

– Vi må komme i dialog med universitets- og høyskolemiljøene, for der ligger potensialet til å revitalisere vårt parti, i tillegg til i utenrikspolitikken, sier Reikvam til Forskerforum. Han tror SV har lite å tape i regjeringen fram mot stortingsvalget.

– Ap har kjørt over SV i mange viktige saker, og det blir nok ikke verre, sier Reikvam.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

MENNESKE- KROPPEN BLINDERN

15. OKTOBER

IDEFESTIVALEN.UIO.NO

INGER SANDLIE TRENGER EN BEDRE IDÉ TIL HVORDAN VI KAN BEVARE EVIG UNGDOM. KAN DU HJELPE HENNE? INGER SANDLIE, professor i molekylær biovitenskap, UiO

Nye teljekantar på veg?

Fagerberg-rapporten er upopulær hjå alle partar. Men nye indikatorar for å måle ressursbruk – det kan Kunnskapsdepartementet tenkje seg.

– Eg var kritisk til å nedsette utvalet, og eg var kritisk til det dei leverte. Det var prega av ei økonomisk nytteforståing av tenkinga om forskning, og ikkje i nærleiken av det ein kunne forvente av eit slikt utval, seier rektor ved Universitetet i Tromsø Jarle Aarbakke til Forskerforum.

Kjølign mottaking

Han er ikkje aleine om kritikken mot utvalet, som skulle sjå på samsvaret mellom ressursinnsats og resultat i norsk forskning. Fleire av framlegga fekk ei heller kjølig mottaking då rapporten vart levert i mai. Det gjeld mellom anna framlegget om ein auke på to milliardar kroner i støtta til forskning som ikkje er tematisk orientert, ein auke på 300 nye doktorgradsstillinger kvart år dei neste fire åra og ei styrking av resultatbasert finansiering både på institusjons- og individnivå, inkludert redusert tid til forskning for tilsette som publiserer lite.

Kritikk frå mange hald

Arbeidsgjevarar har meint at framlegga kan gå utover autonomien deira til å prioritere. Arbeidstakersida har reagert på auka «konkurranseutsetting» av forskingstida. Leiar i

FOTO: MARTIN SKULSTAD

Utgreiinga leia av Jan Fagerberg er på høyring. KD har spurt særskilt om kva sektoren meiner om nye indikatorar.

Forskerforbundet, Bjarne Hodne, hevda at Fagerbergutvalet uttrykte mistillit til tilsette i universitets- og høgskolesektoren ved å påstå at tilsette ikkje bidreg med forskingsresultat. Forskerforbundet er sterkt usamde i framlegget om å ta forskingsrett frå tilsette.

Utvalet vart òg skulda for å pøse på med løyvingar utan å ha synt vilje til å gå tilstrekkeleg djupt inn i problemstillingane. Kunnskapsdepartementet, som hadde tinga rapporten, gjorde sitt for å skyte ned utgreiinga med ein gong:

– Eg hadde forventa meg noko meir djuptgåande analysar bak framlegget om auka løyvingar, sa statsråd Tora Aasland den gongen. Spørsmålet er om delar av innhaldet like fullt kan verte brukt til politikkskaping.

Men vert politikk likevel?

Ingen av aktørane har signalisert at dei ønskjer tiltaka som heilskap følgde opp. Men rapporten kan likevel få innverknad: Fagerbergutvalet tilrår å etablere eit sett med indikatorar som skal måle resultat av forskinga opp mot dei ressursane som blir sette inn. Indikatorane er kritiserte for å vere ufullstendige, men kan like fullt få mykje å seie. Eitt teikn på det er at departementet i høyringsbrevet spesielt ber om høyringsinstansane sine innspel på det punktet som gjeld indikatorane.

– Det er ikkje sikkert at dei vil bruke det framlegget som kom i rapporten, men det er tydeleg interesse frå departementet si side i å vidareutvikle dei. Eg trur nok dette vil verte følgt opp i den nye forskingsmeldinga som kjem i 2013, seier forskar ved Nifu Gunnar Sivertsen.

AV KJERSTIN GJENGEDAL

Fagerbergutvalget

- skulle sjå på samsvaret mellom ressursinnsats og resultat i norsk forskning
- utgreiing av spørsmålet var varsla i forskingsmeldinga frå 2009
- leverte rapport i mai 2011
- høyringsfrist er 20. oktober

Rindalutvalget

- føreslo tiltak for å redusere talet på mellombelse tilsetingar i universitets- og høgskolesektoren
- leverte rapport i november 2010
- høyringsfristen gjekk ut 20. februar 2011

Færre mellombels tilsette

Rapporten frå Rindalutvalet, om bruk av mellombelse tilsetingar, er òg på veg gjennom det politiske maskineriet. Her gjekk høyringsfristen ut i februar. Mellom tiltaka som Rindalutvalet føreslo, var det fleire som institusjonane kunne gjennomføre sjølve, medan andre var knytte til mellom anna endringar i lovverk eller forskrifter. Ifølgje tal som institusjonane har rapportert inn til Kunnskapsdepartementet (KD) som grunnlag for neste års statsbudsjett, er universiteta godt i gang med å følgje opp framlegga til utvalet. Alt i alt ser talet på mellombelse tilsetingar ut til å vere

på veg ned. Unnataket er eksternt finansierte forskarstillingar, som av strukturelle årsaker ofte er mellombelse. Tala syner også store skilnader mellom ulike stillingskategoriar.

– Vi har følgt opp saka på eige initiativ ved å gå igjennom talet på mellombelse tilsetingar og rydde opp i ulovlege tilsetingar og i tilsettingsforhold som har vore feilregistrerte i systemet, seier personal- og organisasjonsdirektør ved Universitetet i Tromsø (UiT), Odd Arne Paulsen.

– I løpet av 2011 har vi bestemt ein policy for tilsetingar, som mellom anna medfører systematisk opplæring om mellombelse tilsetingar, utvida vurdering ved andre gongs tilsetjing og krav til leiarar om å følgje opp og planleggje bemanninga for si eining. Til dømes skal ein

vurdere reell økonomisk risiko ved tilsetjing med prosjektbasert finansiering, for å sjå om ein kan tilsette fast sjølv om det er heimel for mellombels tilsetjing, seier Paulsen ved UiT.

Også dei andre universiteta har gjennomført liknande tiltak. Arbeidet har skjedd i dialog med KD, som har uttrykt klare forventningar til institusjonane, mellom anna i tildelegingsbrev for 2011. Men ein ventar på viktige avklarings frå departementet i kjølvatnet av rapporten og høyringsrunden.

– Det gjeld til dømes fortolkinga av fireårsregelen, uttalar viserektor Ragnhild Hennem ved Universitetet i Oslo. Kunnskapsdepartementet opplyser at saka framleis ligg til handsaming, og at ein tek sikte på ei avklaring i siste del av oktober.

Nofima-arbeidsplasser i fare

■ Mellom førti og femti ansatte kan miste jobben når forskningsinstituttet Nofima AS skal spare inn totalt 30 millioner kroner. Hele 25 millioner kroner skal kuttes på personalkostnader. Audun Iversen, som er tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Nofima, frykter kuttene vil gå ut over forskningen. – Vi snakker her om så store kutt at det er en stor fare for at forskningskapasiteten blir rammet. Men foreløpig vet vi ikke hvor kuttene skal tas, uttaler Iversen til Fiskeribladet Fiskaren.

Samarbeid om kjønnsbalanse

■ Forskere fra Universitetet i Stavanger (UiS), Universitetet i Agder (UiA) og Høgskolen Stord/Haugesund (HSH) går nå sammen om å utvikle kunnskap om likestilling og kjønnsbalanse i academia, skriver Ressursbank for likestilling i forskning. – Målet er å utvikle et forskningsprosjekt mellom de tre institusjonene, sier professor Wencke Mühleisen ved UiS, som sammen med Ulla-Britt Lilleaas ved UiA og Lise Langåker ved HSH har tatt initiativ til samarbeidet.

Granskar makta i norsk kunstliv

■ Universitetet i Oslo, Høgskolen i Telemark og Telemarksforskning har fått 4 millioner kroner til å forske på tilhøvet mellom kunst og makt. Ifølge heimesida til Høgskolen i Telemark blir forskningsprosjektet «Kunst! Makt! Seleksjon og forhandling i norsk kunstliv» sett i gang våren 2012. Då skal maktforholda innanfor musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst bli lagde under lupa. Både det profesjonelle kulturlivet og einskilde kunstnarskapar skal analyserast i eit maktperspektiv.

500 mill. til global helseforskning

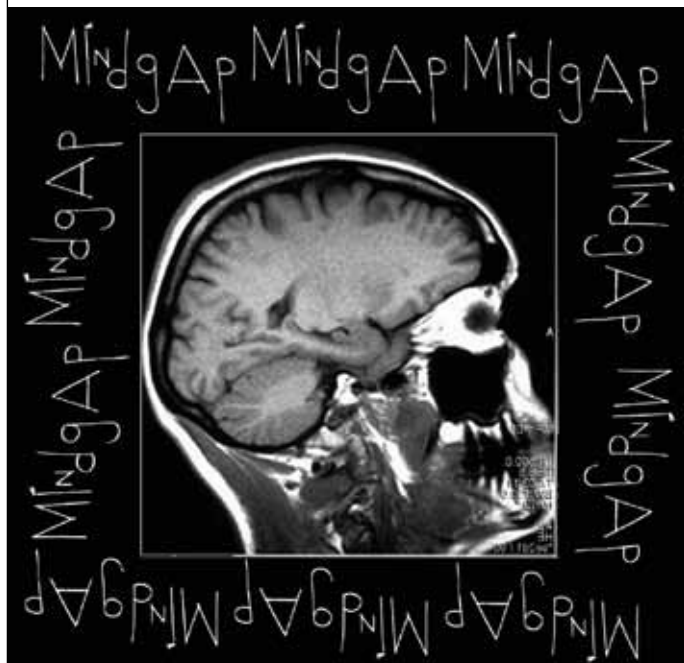
■ Forskningsrådets program for global helse- og vaksinasjonsforskning (GLOBVAC) blir forlenget, og 500 millioner kroner skal tildeles i perioden 2012 til 2020. – Vaksiner er et av de mest kostnadseffektive virkemidlene for å redde flere liv. Derfor ønsker regjeringen å videreføre satsingen på forskning som kan bidra til å utvikle nye og bedre vaksiner, sier statsminister Jens Stoltenberg i en kommentar på Forskningsrådets hjemmeside.

Aasland positiv til innlandsuniversitet

■ Statsråd Tora Aasland signaliserer at det er gode muligheter for et innlandsuniversitet om høgskolene i Gjøvik, Lillehammer og Hedmark slår seg sammen. Statsråden er altså ikke enig med dem som mener det er nok universiteter i Norge. – Jeg tenker at vi må legge forholdene best mulig til rette for at flest mulig skal ha mulighet til å skaffe seg høyere utdanning, og mener det er mer enn nok rom for flere universiteter – også her i innlandet, sier Aasland til Oppland Arbeiderblad.

Teknisk Museum hedret

■ Norsk Teknisk Museum i Oslo er kåret til Årets museum i Norge 2011. Juryen har lagt vekt på museets utradisjonelle utstillinger, og spesielt den spektakulære utstillingen som ble laget i forbindelse med Universitetet i Oslos 200-årsjubileum, da museet engasjerte den verdenskjente teaterregissøren Robert Wilson til å sette opp utstillingen «Mind gap» – om hjernen og hjerneforskning i Norge. En egen komité under Norges museumsforbund vurderer kandidatene som konkurrerer om tittelen Årets museum.

Høgskoler med universitetsambisjoner

■ I 2011 har Nokut mottatt hele 70 søknader om akkreditering av nye høgskoleutdanninger, mot 46 i 2010. – Hvis vi ser søknadsmengden i årene 2008–2010 under ett, lå den på noe over 40 søknader i året. Veksten i søknadsmengden fra 2010 til 2011 innebærer derfor en markert økning, sier Nokut-direktør Terje Mørland. – Spesielt er det mange søknader om nye doktorgradsprogrammer, noe som henger sammen med universitetsambisjonene i sektoren, mener han.

Forskningsrådets innovasjonspris

■ Stavanger-bedriften Laerdal Medical AS har fått Forskningsrådets innovasjonspris 2011. Juryen legger vekt på bedriftens evne til å ta i bruk forskningsresultater på en måte som skaper økonomiske og samfunnsmessige verdier, skriver Forskningsrådet på sin nettside. Laerdal Medicals forskningsaktivitet er stor. Bedriften har utviklet de kjente produktene Laerdalsmasken, Laerdalsbagen og Anne-dukkene, og er kjent for sine opplærings- og treningssystemer for helsepersonell.

Ti millioner til universitetsmuseene

■ Statsråd Tora Aasland har fordelt ti millioner kroner i ekstra midler til universitetsmuseenes samlinger. – Universitetsmuseene har en sentral rolle i forskningen på kultur- og naturarv og som kunnskapsleverandører til kulturminne- og naturforvaltningen. Det er derfor viktig at samlingene tas godt vare på, sier Aasland i en pressemelding. Kunnskapsdepartementet har i tidsrommet 2002–2011 satt av 193,2 millioner i særskilte midler til sikring av samlingene.

Forskningsbasert kulturpolitikk

■ Rektor Jan Grund ved Høgskolen i Oslo og Akershus skal lede Kulturdepartementets eksterne FoU-utvalg. Utvalget skal gi råd om hvordan forskning og utvikling kan bidra til politikktutforming og forvaltning på kulturområdet. Kulturdepartementet ønsker å utvikle en FoU-strategi som skal bidra til at utformingen av kulturpolitikken i størst mulig grad baseres på kunnskap om hvordan kulturpolitiske tiltak virker. Utvalget skal arbeide fra august 2011 til utgangen av april 2012.

Fortsatt mye midlertidighet

■ Blant de fire største universitetene er det bare NTNU som kan vise til nedgang i midlertidige ansettelser blant vitenskapelig ansatte, ifølge tall innrapportert til Kunnskapsdepartementet. Antall midlertidige forsknings- og undervisningsstillinger ved NTNU har i løpet av de to siste årene gått ned med vel 16 prosent, melder Universitetsavisa. Universitetet i Bergen hadde i august i år 115 midlertidig ansatte forskere, mot 96 i april 2010 – en økning på ca. 20 prosent, skriver På Høyden.

Bundet utviklingsforskning

■ Norsk utviklingsforskning er for lite uavhengig, og UD har for stor makt over forskningen. Det kommer fram i en evaluering som er bestilt av Norad, skriver Forskningsrådet. – Mange forskere opplever at de ikke står fritt til å spre kontroversielle resultater, uten fare for at det vil skade mulighetene for framtidig finansiering. Flere rapporter om harde forhandlinger om konklusjonene, sier Dorothy Rosenberg i SIPU International, som har gjennomført evalueringen.

Senter for konkurransepolitikk

■ Bergen har fått eit nytt forskingssenter som skal samle økonomar og juristar som forskar på konkurransepolitikk. Senteret har blitt til gjennom eit samarbeid mellom Universitetet i Bergen, Noregs handelshøgskole og Konkurransetilsynet. Senteret blir dermed også ein viktig kunnskapsbase for Konkurransetilsynet, skriv På Høyden. Institusjonen har fått namnet Bergen Centre for Competition Law and Economics.

Styrker samarbeidet på Svalbard

■ Sju fastlandsuniversiteter har undertegnet en ny samarbeidsavtale med Universitetssenteret på Svalbard (UNIS). – UNIS spiller en viktig rolle på fastlandet, fordi institusjonen er vår forlengede arm inn i Arktis, sa statsråd Tora Aasland i forkant av signeringen. UNIS ble opprettet i 1993 og inngikk da avtale med daværende universiteter. Den nye avtalen er undertegnet av NTNU, Universitetet for miljø- og biovitenskap og universitetene i Tromsø, Nordland, Bergen, Stavanger og Oslo.

Alltid beredt

NRK

Nyheter

Tore Bjørgo sto klar da det smalt 22. juli. Den første tiden etterpå måtte mange forskere spørre seg: tale eller tie?

Av: Siri Lindstad

Historiene begynner alltid med smellet, idet klokken stopper opp og blir stående stille noen sekunder: 15.25, 22. juli.

Vi skal likevel la det gå noen minutter, kanskje nesten en halvtime. Drønnet etter eksplosjonen, som noen skal tro er et lynnedslag og andre skal tenke er en uanmeldt byggeplassprengning, skal få ebbe ut. Knust vindusglass skal få single ferdig. Det skal bli stille, veldig stille. Så skal folk begynne å løpe, og ambulansesirenene skal begynne å hyle. Deretter skal telefonene begynne å ringe.

Det er der vi begynner. På et kontor ved Universitetet i Bergen, der statsviter Jan Oskar Engene er i ferd med å ta ferie, idet det smeller i Oslo. For nå ringer det ganske snart i Bergen.

Et voldsomt trøkk

– Skjer det et terroranslag i Europa som får pressedekning, vet jeg at nå ringer mediene. Så da innstiller jeg meg på det, sier Engene. Han jobber som førsteamanuensis ved Institutt for sammenliknende politikk. Både hovedfagsoppgaven og doktoravhandlingen hadde terrorisme i Vest-Europa som tema.

I timene, dagene og ukene framover skal det ringe uavbrutt, i mobiler, jobbtelefoner og hjemmetelefoner. Ikke bare til Jan Oskar Engene, men til stadig flere norske forskere, de fleste av dem i Oslo. Aldri før har vel kunn-

skap, kontekstualisering, analyser og spekulasjoner vært mer etterspurt enn i disse første hektiske dagene og ukene etter terrordåden.

– Det har nok aldri funnet sted en tilsvarende forskningsbasert kunnskapsformidling her i landet som i dagene etter 22. juli, sier voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen i Oslo. Hun har blant annet jobbet

kjøre Al Qaida-sporet.

Først klokken 17 skal politiet gå ut og bekrefte at det er snakk om en bombe. Da har Ståle Ulriksen allerede vært intervjuet på NRK, på telefon fra svigerforeldrenes hus i Kristiansund. Han har sagt at jo, dette ser ut som en bilbombe. Lederen for Avdeling for sikkerhet og konflikthåndtering ved Norsk utenrikspoli-

– Det var i det hele tatt en del som drev fagimperialisme og strakk sitt eget fagfelt vel langt. ANDERS RAVIK JUPSKÅS, Universitetet i Oslo

mye med såkalte skolemassakrer.

Forskerne skal få både taletid og takkemail. Men de skal også få kjef, både for det de sa for tidlig, og for det de ikke ville bidra til.

Alt man ennå ikke vet

TV 2 får først tak i Engene, og like etterpå ringer NRK.

– Men dette var før man visste om det var en bombe, så jeg takket nei til begge, heldigvis. Invitasjonen gikk i litt for stor grad ut på å

tisk institutt (Nupi) har sett nok sprengninger til å være relativt sikker i sin sak.

– Det er naturligvis en stor yrkesmessig risiko forbundet med å gå direkte på luften og kommentere noe som nettopp har skjedd eller som pågår. Da har man alltid meget begrenset informasjon. Vi som stiller opp, legger hodet på blokka. Folk kan være ganske nådeløse om man tar feil, sier Ulriksen.

– Hvis ingen forskere tar telefonen når mediene ringer, risikerer man at kommentar- og analyserommet fylles av helt andre, sier Anders Ravik Jupskås. (Foto: Erik Norrud)

Beredskapstroppen

Nupi-rådgiveren Helge Lurås er en av de som siden skal få kjeft for å ha sagt det mange tenker, men ingen sier høyt, i NRK noen timer etter smellet: «Det er naturlig at vi først tenker på at dette har noe å gjøre med konflikten vi har sett mellom Vesten og radikale former for islam i lang tid.» Den uttalelsen skal blant annet diskuteres i Morgenbladet 5. august. Men først må Lurås komme seg hjem fra Sandvika Storsenter, der han befinner seg i et lekerom med datteren på to år idet samboeren ringer og forteller om eksplosjonen. Han putter proppen til mobiltelefonen i øret. Der skal den bli værende i mange dager framover.

– I min medieopptreden ligger det et ønske om å påvirke debatten og reaksjonene, særlig når det er en sånn terroraksjon. Vi i Vesten har overreagert etter 11. september, og jeg ville bidra til å dempe mulige overreaksjoner ved å være tydelig, sier Lurås.

Også Tore Bjørgo, terrorekspert ved Politi-høgskolen i Oslo, har noen hektiske dager foran seg. En time etter smellet møtes han og kollega Anders Romarheim fra Nupi i gatene i Oslo sentrum for å se. Deretter drar de opp i NRK og blir værende der resten av kvelden.

– Vi kjenner hverandre godt fra da Anders var min assistent på Nupi, og vi samsnakket oss tidlig på at vi skulle holde igjen på å konkludere hvem som kunne stå bak før vi visste mer. Det var nyttig å ha noen å diskutere det hele med, i stedet for å sitte der alene og spekulere, sier Bjørgo.

Han ser det som en samfunnsplikt å stille opp i mediene.

– Jeg har valgt å bygge opp yrkeslivet mitt rundt forskning på politisk vold og terrorisme. Da er det en del av min yrkesforståelse at jeg inngår i en form for stående beredskap når hendelser som 22. juli inntreffer.

Midt i sjokket

Så kommer de første meldingene fra Utøya, og snart twitres det om en blond mann som skyter unge AUF-ere. Kanskje det ikke er islamsk terrorisme likevel? Brått må forskere fra andre felt mobilisere, idet fredagen tar slutt og lørdag 23. juli tar til. Hvem kan noe om norsk høyre-ekstremisme?

– Jeg tror Aftenposten ringte meg klokken ni lørdag morgen. Da hadde jeg i likhet med mange andre sittet oppe til langt på natt. Men da jeg la meg, var det fortsatt ni drepte på Utøya. Da jeg våknet fem på ni, var det åtti. Jeg rakk akkurat å høre nyhetene før Aftenposten ringte. Og nei, jeg var nok ikke særlig inviterende overfor journalisten. Jeg var i sjokk og svarte nærmest i ørska, forteller Yngve Carlsson.

Han omtaler seg selv som en «ikke-praktiserende forsker», ettersom han i dag jobber som spesialrådgiver i Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS). Men inntil 2004 forsket han på høyreekstremer i Norge, så jo, han skjønner at mediene ville snakke med ham. Utover dagen ringer flere aviser og etter hvert også svensk tv.

– Jeg opplever journalister som utrolig dyktige til å få fram budskapene våre på korte, presise og sentrale måter, sier Ragnhild Bjørnebekk. (Foto: Erik Norrud)

– Plutselig ble stoffet jeg hadde jobbet med så lenge som forsker, veldig virkelig. RAGNHILD BJØRNEBEKK, Politihøgskolen

– Både om kvelden 23. og morgenen 24. var jeg sidekommentator på svensk TV4. Og det følte jeg meg mer bekvem med, for de ville ha bakteppet, faktakunnskap om det høyreekstreme miljøet generelt, mer enn kommentarer om akkurat 22. juli.

Journalist Tonje Egedius i Aftenpostens A-magasin skal likevel i ettertid etterlyse forskerne. Hun jobber med et eget nummer av magasinet viet «Utøya-ungdommen» og opplever at et knippe ungdomsforskere hun tar kontakt med, sier at de er på ferie eller trenger mer tid. «Har ikke landets intellektuelle elite fått med seg at det er unntakstilstand», spør hun i A-magasinet 5. august.

Men hvilket ansvar har egentlig forskerne i en unntakstilstand?

– Det tror jeg det er få forskere som har tenkt over, for vi har aldri vært i en slik tilstand før. Unntaket er vel terrorforskerne. De jobber jo nettopp med det som kan bli en unntakstilstand.

Men også krisepsykologene og -psykiaterne er vant til at det ringer når noe plutselig skjer, det vil si når noen dreper.

Leif Waage er assisterende regiondirektør for kriminalomsorgen, tidligere sjefpsykolog ved Bergen fengsel.

– De ringte heldigvis ikke før lørdag. Jeg var på landet, og var i sjokk, som alle andre. Men det var jo nettopp unntakstilstand, vi var under angrep. Presidenten i USA kommenterte hendelsene. Da er det all grunn til å være klar til å reise seg fra sofaen.

Samarbeid og overtråkk

Anders Ravik Jupskås sitter selv i sofaen hele lørdagen og følger med på nyhetene. Han er stipendiat ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo og skriver om høyrepopulisme.

– Så snart Breiviks manifest ble kjent, begynte jeg å lese det, samt andre ting han hadde skrevet. Søndag morgen var jeg på NRK.

De første dagene finner det sted en viss arbeidsdeling mellom forskerkolleger, forteller Jupskås.

– Mediene ringte og sa at Tore Bjørge hadde sagt at de skulle snakke med meg. Og tilsvarende henviste jeg folk til ham, eller til andre forskere, om jeg følte at de var mer kompetente. Men det var ikke noen avtalt koordinering.

Journalistene var ikke nødvendigvis ute etter sitater, men vel så mye etter kunnskap til selv å forstå, forteller flere av forskerne. (Foto: Erik Norrud)

Han mener det var litt for mange som bare hoppet på og glemte at høyreekstremisme er et eget forskningsfelt.

– Det gikk snart ikke en dag uten at det var en kronikk i avisen av noen som hadde lest manifestet, og som skulle fortelle resten av verden hva som stod der. Det var i det hele tatt en del som drev fagimperialisme og strakk sitt eget fagfelt vel langt. Det er dårlig gjort overfor de som faktisk har jobbet med temaet. Fordi om man har lest en artikkel i the Guardian om høyreekstremisme, betyr ikke det nødvendigvis at man kan feltet.

Noen klarer fortsatt å tenke ...

Og hele tiden ringer det. Lørdag, søndag, mandag, tirsdag. Hver gang Anders Ravik Jupskås avslutter en samtale, er det fem ubesvarte anrop. Tore Bjørgo må ut og kjøpe seg et nettbrett for selv å klare å holde seg oppdatert på hva som skjer, mens han løper mellom intervjuene. Ragnhild Bjørnebekk skal snakke med over åtti forskjellige journalister i løpet av de første fjorten dagene, fra medier over hele verden.

I Oslo sentrum blir hun stoppet av ukjente mennesker mens hun haster mellom tv-studioene. De takker henne for det hun bidrar med av kunnskap og forståelse.

– Mange fortalte om en følelse av uvirkelighet. Men for meg var det omvendt – plutselig ble stoffet jeg hadde jobbet med så lenge som forsker, veldig virkelig, sier Bjørnebekk.

To amerikanske psykologkollegaer sender henne en e-post umiddelbart etter at massedrapene blir kjent. De blir viktige samtalepartnere for henne i dagene etterpå.

– Det er ikke så mange som har jobbet med de samme tingene som meg her i landet, så det var veldig betryggende å kunne diskutere med disse to underveis.

Heller ikke Helge Lurås fra Nupi opplever det som har hendt, som «uvirkelig».

– Jeg følte at det dannet seg en konsensus rundt det å mene at det han hadde gjort, var uforståelig. De fleste så ut til å ønske seg en forklaring der terroristen var helt eksepsjonelt gal og ikke representativ for noe eller noen. Helst skulle man bare taust minnes og være veldig emosjonelt berørt, for å være en del av det norske fellesskapet. Så de av oss som tross alt hadde et mye mer distansert forhold til hendelsene, som allerede fra første minutt begynte å resonnerer rundt og analysere situasjonen, ble nærmest sett på som suspekter.

... mens noen sier nei

Selv om Al Qaida-sporet nå i det store og hele er forlatt, er Helge Lurås ikke mindre etterspurt av den grunn.

– Men nå var jo nær sagt alle samfunnsforskere relevante, og flere med dem – psykologer, kriminologer, valgforskere, retorikkeksperter, folk som har jobbet med integrering. Var man ikke relevant som samfunnsforsker i disse dagene, burde man spørre seg hvorfor, sier Lurås.

Liv Finstad, professor ved Universitetet i Oslo, er en av de som blir kontaktet lørdag av en avis, med spørsmål om å skrive en kommentar om 22. juli. Hun sier nei.

– De sa de trengte en kriminolog på banen. Og ja, det ligger i samfunnskontrakten at forskere har et formidlingsansvar. Men det var for tidlig for meg, for nært. Jeg trengte tid til å tenke meg om.

Det er også noe annet å uttale seg om hendelser på norsk jord, mener Finstad, enn for eksempel å skulle si noe om folkemordene i Rwanda.

– I forbindelse med 22.-hendelsen kommer involverte og pårørende til å lese det vi skriver og uttaler oss om. Det gir oss som forskere også et medmenneskelig ansvar som ikke er like sterkt når vi snakker om hendelser et helt annet sted.

Hun synes kritikken fra A-magasinet Egeidius blir vel krass.

– Ja, 22. juli medførte på mange måter en unntakstilstand, og det var mange forskere som fikk et voldsomt trøkk. Men det er ikke sikkert at de beste analysene kommer akutt i en unntakstilstand. Det er en tid for alt. Kunnskap, informasjon, medmenneskelighet tenker jeg er viktig, sier Finstad.

Så blir det høst

Etter hvert som dagene går, begynner det å gå stadig lengre tid mellom hver telefon. Det blir tid til å tenke tanker til ende, og til å kjenne etter hvordan man egentlig har det. Snart tar et nytt semester til. Nye studenter skal ønskes velkommen.

– Det alvorret som ligger i kriminologifaget, har fått næring etter 22. juli. Har vi et godt nok språk for de grusomhetene vi jobber med i dette faget? er noe av det jeg spør meg om nå, sier Finstad.

Anders Ravik Jupskås føler at han ikke helt har lov til å si at han er sliten etter sommeren.

– Min gode venn Vegard løp for livet på

Hva kunne du ha bidratt med?

KIRSTI STUVØY
førsteamanuensis, samtidshistorie og internasjonale studier, Høgskolen i Lillehammer

– Jeg ville satt 22. juli inn i en internasjonal sammenheng og vist

hvordan bestemte forestillinger om maskulinitet og femininitet blir en del av det å skape orden i verdensbildet. Handlekraft og militær respons blir slik motsats til det mange ynder å kalle det feminiserte Europa.

MARIT OLAVE RIIS-JOHANSEN
stipendiat, Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU

– Jeg forsker på politiavhør, nærmere bestemt kommunikasjonsdelen mel-

lom politi og fornærmede, så jeg ser at det er veldig relevant. Men jeg er så fersk at jeg nok foreløpig ville ha kviet meg for å la meg intervjuet i mediene.

ANNE MARIE PRESTHUS
førsteamanuensis, Institutt for pedagogikk, Universitetet i Agder

– Skolene har hatt en viktig, men vanskelig oppgave med å bear-

beide hendelsene 22. juli. Fra min forskning på rektors rolle kunne jeg ha løftet fram hvordan verdier som tillit, respekt og omsorg for elever og medarbeidere tydelig kommer fram i rektorenes daglige virksomhet.

Utøya. Sammenlignet med ham så ... Men jeg føler på en måte at jeg har gjort en innsats. Jeg har fått e-post fra folk jeg ikke har sett siden ungdomsskolen, som takker for at jeg har «bidratt med lettfattelige analyser i en vanskelig tid». Det kjennes godt. ■

– Jeg følte at det dannet seg en konsensus rundt det å mene at det han hadde gjort, var uforståelig.

HELGE LURÅS, NUPI

USA

Forfattere saksøker universiteter

■ En rekke forfattere og forfatterforeninger i USA, Canada, Australia og Storbritannia har gått til søksmål mot Cornell University og universiteter i Michigan, Indiana, California og Wisconsin. Årsaken er at universitetene ønsker å opprette åpne, internettbaserte biblioteker med flere millioner innskannede bøker, som forfatterne hevder er opphavsrettsbeskyttet. Universitetene er med i et prosjekt hvor flere universiteter ønsker å tilgjengeliggjøre boksamlingene på nettet.

KINA

Åpner høyskole i London og New York

■ Cheung Kong handelshøyskole i Beijing blir den første kinesiske handelshøyskolen som åpner avdelinger i Vesten. Høyskolen, som er grunnlagt av en av Kinas fremste foretningmenn, åpnet kontorer i London i september, med målsetting om undervisningsstart i 2013. Skolen tar sikte på å tilby undervisning for europeiske og amerikanske næringslivsledere som ønsker å gjøre forretninger i Kina og resten av Asia. Skolen melder at den også ønsker å bygge bro mellom øst og vest ved å tilby en felles plattform for næringslivet i begge deler av verden.

AUSTRALIA

Vil ha flere aboriginske ansatte

■ Antallet aboriginske vitenskapelig ansatte må økes, foreslår en australsk evaluering av innfødtes tilgang til og deltakelse i høyere utdanning. Medlemmer av den innfødte befolkningen i Australia er grovt underrepresentert i akademien. I 2009 var det 241 ansatte innen undervisning og forskning ved universiteter og høyskoler med aboriginsk opphav. Totalt er det kun 58 aboriginer i rene forskerstillinger, et antall som må seksdobles for å være representativt for befolkningen, skriver *The Australian*.

EGYPT

Universitetsvalg kan gi streik

■ Mens flere av Egypts 19 offentlige universiteter forbereder sine første rektorvalg noensinne, truer en rekke vitenskapelig ansatte med streik. De mener regjeringen ikke holder løftet om å erstatte samtlige gamle universitetsledere, skriver *University World News*. I påvente av valgene er semesterstart utsatt til 1. oktober, to uker etter vanlig semesterstart. Valget skal føre til besettelse av 130 ledende posisjoner ved universitetene, men det utgjør bare 40 prosent av alle stillingene som er ment å erstattes.

STORBRITANNIA

Konkurransesutsetter studieplasser

■ Engelske universiteter skal få konkurrere fritt om studentene med best karakterer, ønsker den britiske regjeringen. I dag er tildelingen av studieplasser strengere regulert, men regjeringen ønsker økt konkurranse for å drive ned prisene på studieplasser. Etter omfattende kutt i offentlige bevilgninger til høyere utdanning innførte myndighetene studieavgifter på opp til tilsvarende 80 000 kr i året. Ved å øke konkurransen mellom lærestedene håper regjeringen prisene vil synke. Regjeringen møter sterk kritikk for planene fra universiteter og opposisjon.

STORBRITANNIA

Ønsker endringer i fagfellellevurderinger

■ Fagfellellevurderinger av vitenskapelige artikler er fortsatt viktig, men bør suppleres av andre ordninger, konkluderer et britisk parlamentsutvalg. Utvalget mener ordningen med fagfellellevurdering, hvor kvaliteten på forskning vurderes i forbindelse med offentlig publisering, har en rekke svakheter. Utvalget mener forskere bør gjøre alle sine data offentlig tilgjengelige på nettet for andre forskere, for å gjøre evalueringssprossene mer åpne og effektive, melder *The Scientist*.

© UN.ORG

SWAZILAND

Protester mot kongen

■ Universitetsstudenter og -ansatte skal ha blitt arrestert i forbindelse med demonstrasjoner for avskaffelse av monarkiet i Swaziland. Landet er i en dyp økonomisk krise, som har blitt forsterket av korrupsjon og svekkede tollinntekter. I et forsøk på å kutte kostnader har regjeringen skåret ned på lønninger til offentlig ansatte og studiefinansiering. Sørafrikanske medier melder at universitetet og flere offentlige skoler vil holde stengt inntil videre på grunn av pengemangel.

COLOMBIA

Demonstrerer for utdanning

■ Tusenvis av vitenskapelig ansatte og studenter demonstrerte i gatene i flere colombianske byer i begynnelsen av september. Demonstrasjonene var rettet mot en foreslått utdanningsreform fremmet av regjeringen. Reformen er ment å øke det økonomiske handlingsrommet til universitetene, men ansatte og studenter frykter den vil føre til økte studie-kostnader for studenten og utrygge arbeidsvilkår. Seks nasjonale studentorganisasjoner truer nå med landsomfattende streik dersom regjeringen går videre med planene, melder Colombia Reports.

STORBRITANNIA

Engelske studenter må betale i Skottland

■ Den skotske regjeringen vil tillate universiteter å kreve studieavgifter fra engelske studenter, mens skotter og øvrige EU-borgere kan studere gratis, skriver *The Scotsman*. Britiske myndigheter har nylig innført studieavgifter på opp til tilsvarende 80 000 kr i året ved engelske universiteter. Tre engelske studenter går nå rettens vei mot den skotske regjeringen med krav om at avgiftene skal ses som brudd på menneskerettighetene. EU sier i en uttalelse at ordningen ikke bryter med EUs lovgivning.

DANMARK

Vanskeligere å ta forskningsjuks

■ Antallet innsendte forskningsartikler til vitenskapelige tidsskrifter har steget så kraftig at danske tidsskriftredaktører frykter det kan bli mer slurv og juks. – Fordi mange universiteter fordeler bevilgninger etter hvor mye forskerne publiserer, føler forskerne seg i stigende grad presset til å sende inn flere artikler, sier medredaktør Søren Nors Nielsen i *Ecological Modelling* til den danske avisen *Information*. I tillegg opplever tidsskriftene problemer med å finne fagfeller til å vurdere kvaliteten på artiklene.

EGYPT

Beleiret amerikansk universitet

■ Det amerikanske universitetet i Kairo ble beleiret av studenter og ansatte i midten av september. Demonstrasjonene følger voksende misnøye med høye studieavgifter, påstander om utnyttelse av arbeidskraft og påstander rundt universitetets oppførsel i forbindelse med Mubarak-protestene tidligere i år. Demonstrantene anklager administrasjonen ved det velrenommerte universitetet for å underbetale ansatte, og la ansatte gå uten kontrakt og med opptil 16-timers arbeidsdager, skriver *the Guardian*.

VERDEN

Mer kunnskap i u-land

■ Stadig vekst i høyere utdanning i lavinntektsland og økonomisk voksende land fører til store endringer i verdens utdannede befolkning, viser nye tall fra OECD. USA og Europa har tidligere vært fullstendig dominerende i å ha en høyt utdannet befolkning, men nå kommer land som Kina, Brasil, Russland og Sør-Afrika inn på oppløpsiden. Følgene er at USA og Europas andel av den utdannede befolkningen synker. At utdanning har blitt dyrere i Vesten, nevnes som en delforklaring.

NEDERLAND

Politiraid mot universiteter

■ Nederlandske konkurransemyndigheter har gjennomført raid ved to universiteter i Amsterdam etter mistanker om ulovlig prissamarbeid. Mistanken har oppstått etter at en ny lov fra 2010 gir universiteter rett til selv å fastsette sine studieavgifter. På grunn av kutt i offentlige tilskudd fra regjeringen har universitetene innført studieavgifter for de som tar en andre bachelor eller mastergrad. Studentorganisasjonen SCAU står bak anmeldelsen og har rettet mistanke om ulovlig prissetting mot åtte universiteter, melder *University World News*.

LIBYA

Vil åpne universitetene

■ Libyas overgangsregjering ønsker å gjenåpne universitetene, men universitetene selv er usikre på når. – Vi vil gjerne åpne igjen, men jeg vet ikke når det kan skje, sier lederen av Al Shati språksenter i Libyas hovedstad Tripoli til *University World News*. Senteret har vært utsatt for plyndring i løpet av opprøret mot Gaddafis regime. I likhet med flere universiteter i landet mener de at det er for tidlig å si når de vil være i stand

OM MÅL OG MENING

BERNT AARDAL I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL

FOTO: ERIK NORRUD

Ein typisk augneblink, ganske tidleg på valkvelden 12. september i NRK-studio: Kommentator Kyrre Nakkim blir ivrig, og dreg ein sveipande konklusjon på spinkelt grunnlag. Valforskar Bernt Aardal' hevar eit augnebryn og seier mildt formanande: «No skal vi vere litt forsik- tige.» Han er ikkje ein mann av store ord.

Nokre dagar før dette bankar eg på ei dør på Institutt for samfunns- forskning. Eit trangt kontor på eit bortgøymd institutt i eit villastrøk på Frogner, men posisjonen er viktig. Her tok Aardal over valforskartrona i Noreg etter Henry Valen. Men medan Valen i mange år herska nær eineveldig, sprett det no opp pretendentar på kvart eit skjer rundt i landet.

– Det er ingen verna tittel, dette. Kor mange valforskarar har vi i Noreg no?

– Nei, sei det. Det hender at eg sjølv ikkje er så glad for å bli tillagd den tittelen, fordi folk ikkje alltid skil mellom det å kommentere og synse om politikk og det å forske på feltet, seier Aardal.

– No verkar det som om veldig mange likar tittelen «valforskar». Men da eg byrja å arbeide med valforskning midt på 70-talet, var dette feltet ikkje populært. Alt som hadde med tal å gjere i samfunnsfaga, var litt uglesett, og valforskning var ikkje rekna som fagleg spennande.

No er Aardal ein av dei aller mest mediesiterte norske professorane. Han og Frank Aarebrot ved Universitetet i Bergen har alternert om før- steplassen på lista.

– Den einaste forskingsformidlinga som kjem tettare enn kommentarane dykkar, er vel vèrmeldinga.

– Og all interessa gjev oss eit ganske stort ansvar. Faren er at vi får ei kommentatorrolle som ikkje er kopla til forskning. Når eg blir beden om å kommentere aktuelle saker, prøver eg alltid å relatere det til innsikter frå systematisk, akademisk forskning. Men ein god del av det som blir kalla forskingsformidling i media, er ikkje så veldig forskingsbasert når det kjem til stykket.

– Du og Aarebrot har ulik stil. Eg klarer ikkje å sjå for meg at du går ut og stemplar dei eldre i Noreg som «ekle, egoistiske bandittar».

– Vel, vi må alle vere oss sjølve. Eg har alltid prøvd å vere nøktern og fagleg solid. Den minste kunst er å erobre overskriftene, men eg er ikkje

1 Bernt Aardal er fødd i 1950. Han er utdanna statsvitar og har leidd Valfor- skingsprogrammet ved Institutt for samfunnsforskning sidan 1985. Aar- dal er òg professor II ved UiO. Han var forskingsleiar ved ISF frå 1994 til 2009.

2 Strengt teke er geologen Andreas M. Hansens bok *Norsk folkepsykologi* frå 1899 sjølve pionerverket i norsk valforskning. Hansen gjorde interessante studium av geografisk variasjon i partifordeling, men forklaringa hans – at det kom an på skallefasongen – har ikkje stått seg så godt.

sikker på om det er bra for den rolla ein forskar skal ha i samfunnet.

– Når du blir intervjuet nesten dagleg før eit val, kan det ikkje vere lett å finne ting å seie som verken er openberre – «FrP går attende» – eller rein spekulasjon – «Difor går FrP attende».

– Det er ein balansegang. Og det hender eg gremmer meg når jour- nalisten skal ha eit kjapt «kvifor» som kommentar til ei meningsmå- ling. Da blir det ofte berre gjetting, og den galeien vil eg helst ikkje ut på. Men nokre gonger kan eg kjenne att eit mønster, sjølv i ei lausriven undersø- king. Og eg har ei viss trening i å sjå etter kva som ligg under tala og oppslutnaden.

– Kva vrangførestellingar er du mest lei av å korrigere?

– Eg har ein del hjartesukk. Fordi folk skiftar parti oftare enn før, trur somme difor at politikken er blitt ein supermarknad – at alt flyt, at det ikkje finst politiske tyngdelover, og at alt er mogleg. Men undersøkingane våre viser at dei politiske grunn- haldningane er utruleg stabile på individnivået. Ja, folk skiftar ofte parti, men det er ikkje tilfeldig kor dei går, dei kastar ikkje kron og mynt.

Valforskning tek farge av studieobjektet sitt. Dette var opphavleg ei ame- rikansk spesialøving, men den norske varianten er i dag frigjort frå opp- havet, mykje fordi samfunna er så ulike, meiner Aardal. Pionerane² Stein Rokkan og Henry Valen lærte mykje i og frå USA, men byrja tid- leg å leggje meir vekt på *historia*.

– Dei var opptekne av røtene til partisystemet og til konfliktane i samfunnet. I USA har ikkje partia sprunge ut av sosiale klassar og grupper på same måten. Og i Noreg var motkulturane – målsak, lek- mannsrørsle, fråhaldssak – viktige for framveksten av partisystemet, og dermed for valforskninga.

I dag er arven frå motkulturane tona ned. I *Det politiske landskap*, den nyleg utkomne boka om stortingsvalet i 2009, prøver Aardal og ein handfull kollegaer å teikne eit kart over politiske haldningar og partipre- feransar i Noreg. Eit raffinert ideologisk kart med mange dimensjonar – men òg med kvite flekker.

– Er du sikker på at de verkeleg klarer å skildre det politiske landskapet? Møntera de finn, kjem an på spørsmåla de stiller?

– Ja, spørjeundersøkingar har sine avgrensingar. Difor supplerer vi med analysar av mykje anna materiale: partiprogram, røystingane på Stortinget og anna. Om ein dimensjon verkeleg finst, kan du finne han på ulike måtar. Det vanskelegaste er å prøve å fange inn nye politiske dimensjonar. Korleis måler ein haldningar til eit fenomen som «globa- lisering»?

I *Det politiske landskap* siterer Aardal statsvitaren V.O. Key: «Å studere opinionen er som å studere Den heilage ande.»

– Mistenkjer du iblant at reiskapane dine ikkje klarer å fange inn dei

løyndomsfulle, mektige kreftene i folket?

– Eg er audmjuk der. Det kan vere meir mellom himmel og jord enn vi fangar opp. Med surveymetodar veit du ikkje alltid om det du måler, berre er luft. Å tru at ein metode gjev alle svara, er naivt. Samtidig er det somme som påstår at du ikkje kan finne ut *noko* med spørjeundersøkingar, fordi røyndomen er så komplisert. Da meiner eg dei har hamna i den andre grøfta.

– *Kan du få aha-opplevingar i arbeidet, kan du segle inn på ein våg du ikkje visste om? Eller er det berre sakte, systematisk talknusing?*

– Å, det hender vi gjer oppdagingar. Det er ikkje alltid materialet seier det du trudde det kom til å seie. Såkalla nullfunn er undervurderte. Iblant må ein setje seg ned og spørje: Kvifor finn eg ingen samanheng her? Og nokre gonger syner empirien det stikk motsette av det som er vanleg å tru.

Aardal samarbeidde tett med Henry Valen i mange år. Men det første møtet deira tidleg på 70-talet var alt anna enn vellukka. På ei forelesing i statsvitenskap spurde student Aardal uforsiktig nok om det var forsvarleg å bruke så mykje pengar på noko så unyttig som valforskning. Etterpå fekk han kondolansar frå medstudentane.

Henry gjekk i taket, så klart.

Spurde du på kødd, eller var du tidstypisk skeptisk til tal og skjema?

Eg var ingen overtydd antipositivist, men eg var nok påverka av tida og omgjevnadene, ja. Og eg hadde fanga opp at somme var kritiske til at valforskningsprogrammet fekk drive med dyre surveyundersøkingar, noko som få hadde råd til. Den første undersøkinga i 1957 hadde dessutan fått pengar frå Rockefeller-stiftinga, og det var i seg sjølv halvsuspekt for mange.

Men Aardal viste seg å ha stor sans for tal. Han gjekk mot tidsanda og inn i Valforskningsprosjektet, og vart ein norsk avleggjar av ei viktig retning i samfunnsforskninga. Valen hadde lært mykje av faget ved å samarbeide med Paul Lazarsfeld,³ som var kompis med positivistane i Wien på 1920-talet, sentral i utviklinga av empirisk samfunnsforskning i USA frå 30-talet – og ei viktig skyteskive for positivismekritikarane i etterkrigstida.

Bunkeren her på ISF overlevde bombardementet frå positivismekritikken, og alle kom uskadde ut da det var over.

Eg trur det er Gudmund Hernes som har sagt at frontane i den striden eigentleg ikkje var så harde i Noreg. Dei som vart hengde ut som positivistar, var ikkje så smalspora som kritikarane ville ha det til. Da Henry Valen kom med dei første publikasjonane sine, var det somme som meinte han berre køyrde tal gjennom ei kvern, og «om du ikkje kunne telje det, talde det ikkje». Men ikkje eingong dei tidlege arbeida hans var berre surveyundersøkingar, han brukte mange andre typar data òg. Kritikken om at denne forskinga var så sneversynt, har aldri vore så råkande i Noreg, slik eg ser det.

Sett utanfrå har ISF og fagmiljøet kring Bernt Aardal eit offisiøst, nesten statsberande preg,⁴ ikkje berre fordi dei studerer fundamenta i demokratiet. Løyvingane til valundersøkingane kjem frå Kommunal- og regionaldepartementet. Og ingen andre norske samfunnsforskarar har fått halde ei empirisk undersøking gåande i over femti år.

– Er statusen dykkar knytt til valforskninga som eit slags akademisk PST som skal fange opp trugsmål mot staten og demokratiet?

– Eg trur ikkje det. I starten var det kanskje somme som såg slik på det. Men forholdet til styresmaktene har variert mykje. Da den første

3 Paul Lazarsfelds bok *The People's Choice* frå 1944 var standardverket i dei tidlege åra til valforskninga. Etter krigen kom Lazarsfeld sjølv til Oslo og var med på å bygge opp eit samfunnsvitenskapleg fagmiljø. Han omtalte ISF som «det mest vitale senteret for samfunnsforskning i Europa».

4 Eit døme finst i innstillinga frå Vallovutvalet frå 2001, «Veglere, valgordning, valgte». I vedlegget «Notat om norsk valgforskning» heiter det: «Erfaringene tilsier at det vil være fordelaktig for alle parter at man fortsatt organiserer norsk valgforskning ved ett sentralt fagmiljø. Institutt for samfunnsforskning (ISF) peker seg i den anledning naturlig ut.» Notatet er signert Bernt Aardal og Henry Valen, ISF.

Bernt Aardal er av dei aller mest intervju av norske akademikarar. Men sjølv føretrekkjer han å ytre seg i bokform, der det er plass til å bygge ut eit resonnement.

undersøkinga skulle gjerast i 1957, skulle SSB stå for feltarbeidet. Men Rokkan og Valen hadde eit spørsmål om klasseidentifikasjon i spørjeskjemaet. Og Ap-mannen Petter Jakob Bjerve var direktør for SSB, og han kunne ikkje godta spørsmålet, for det fanst jo ikkje klassar i Noreg. Da skar det seg heilt, Henry la ikkje fingrane imellom. Norsk Gallup måtte ta seg av feltarbeidet.

Finansieringa av valundersøkingane har fleire gonger hange i ein tynn tråd, seier Aardal.

– Da eg kom inn i 1975, var programmet i fare for å forsvinne fordi Forskningsrådet ikkje ville løyve pengar. Og også på 80-talet var det stor uvisse om vi fekk finansiering til å halde fram. Men det ordna seg.

– *Det er vel ein forskningspolitisk lærdom her: De har stor nytte av dei lange tidsseriane frå valundersøkingane dykkar. Mange andre samfunnsforskarar kunne ønskt seg noko liknande, men finansieringsmodellen gjer slikt vanskeleg.*

– Stemmer. Og det handlar ikkje berre om finansiering, men om organisering. Dersom ansvaret for slike studiar skiftar mellom institusjonane, blir det vanskeleg å vedlikehalde tidsseriane: «Vi gjev blaffen i dei gamle greiene, vi vil lage noko nytt.» Difor er eg bekymra over den nye finansieringsmodellen for instituttsektoren.

– Kritikken om at denne forskinga var så sneversynt, har aldri vore så råkande i Noreg.

Kanskje er valforskinga til Aardal & Co aller mest interessant for dei politiske partia. For den som har noko å selje, er det eit privilegium å få tilgang til kvalitetssikra, statsfinansierte marknadsundersøkingar.

– Kva veit du om korleis partia brukar resultata dykkar?

– Eg veit at dei les bøkene våre og brukar dei internt i analysearbeid. Eg og kollegaene mine held òg ein del foredrag for partia. Dei mindre partia, som ikkje har så store ressursar til å lage egne undersøkingar, er nok mest takksame. Men også dei store partia følgjer med på det vi gjer, seier Aardal.

– Kven som helst kan jo bestille ei spørjeundersøking. Men det å sjå ting i samanheng tek tid. Partia synest nok vi brukar for lang tid. Dei skulle gjerne hatt konklusjonane rett etter valet, når dei legg strategiske planar.

– I den grad partia skjeglar til forskinga dykkar når dei legg opp strategiane, har vel valforskarane ein god del politisk makt.

– Kanskje. Men eg føler at det vi gjer, mest blir bruka som referanse-

punkt. Om partia gjer undersøkingar sjølve og finn noko uventa, sjekkar dei det opp mot forskinga vår.

Ikkje det at partia alltid har full tillit til valforskarane, understrekar Aardal.

– Det er ei utfordring at fagfeltet vårt ligg så tett opp til aktuell politikk: Du kan lett byrje å agere som ein partipolitkar. Eg veit at ein god del folk i politiske miljø før var svært opptekne av å avsløre kva agenda vi forskarane hadde. Dei trudde ingenting på at vi prøvde å vere uavhengige og balanserte. Men eg trur det der har roa seg.

– Du brukar ikkje å seie kva du skal røyste, du.

– Nei, det har eg aldri gjort. Men ein gong kom eg i skade for å seie at det hadde hendt at eg ikkje hadde stemt i val. Da fekk eg kjeft av sekretæren for Oslo Arbeidarparti – noko slikt kunne ikkje ein mann i min posisjon seie!

– Det er viktig å bruke røysteretten. Eg synest du skal røyste.

– Ja, eg skal gjere det. Men den gongen eg ikkje røysta, var det ikkje med vilje, altså. Eg var utanbys og hadde gløymt å førehandsrøyste. ■

Per Anders Todal er frilansar i Forskerforum og fast journalist i Dag og Tid.

KVEN: Bjørn Kalsnes, José Cepeda og ca. 40 kollegaer ved International Centre for Geohazards (ICG) / Norges Geotekniske Institutt (NGI) i lag med eit konsortium av institusjonar frå heile Europa

KVA: utviklar konkrete retningslinjer for å handtere aukande skredfare i Europa

KORLEIS: analyse av skred, utvikling av instrument, analyse av prosessar for risikohandtering

AV KJERSTIN GJENGEDAL

Den utløysande fak

Kvikkleireskred i Malvik i Sør-Trøndelag i mai 2004. (Foto: NGU)

PROSJEKT: SafeLand – Living with landslide risk in Europe: Assessment, effects of global change, and risk management strategies. **INSTITUSJON:** I styret er NGI/ICG og forskingsinstitusjonar i Italia, Spania, Frankrike og Austerrike. Totalt 27 partnarar. **FAGRETNING:** Mellom anna geofag, klimaforskning, instrumentering og måleteknikk, samfunnsfag. **FINANSIERING:** Totalt ca. 68 millionar kroner (mesteparten frå EU, resten frå partnarane). **UUNNVERLEGE VERKTØY:** Geografisystemet GIS, programvare for numeriske utrekningar, data frå tidlegare skredhendingar. **PUBLISERINGSFORM:** Fagfelleverderte artiklar, internettpublisering ved avslutta prosjekt. **NY KUNNSKAP:** Utvikle og teste metodar for å identifisere kritiske nedbørmengder som kan utløyse skred. Korleis vil dette bli påverka av klimaendringar?

toren

– Vi ville ikkje hatt ressursar til å koordinere eit så stort prosjekt om det ikkje hadde vore for ICG sin status som senter for framifrå forskning, fortel Bjørn Kalsnes. José Cepeda til venstre. (Foto: Kjerstin Gjengedal)

Jordskred er blitt ein framtrudande faktor i nyhendebiletet i Noreg. I skrivande stund melder nyheitene at jernbanelinja ein stad på Austlandet trugar med å gli ut som følge av ras. Og verre skal det bli, ifølgje ekspertane. Eller skal det dét? Det er dette prosjektet SafeLand tek mål av seg til å finne ut, ikkje berre for Noreg, men for heile Europa.

– I vårt prosjekt prøver vi å dekke heile linja når det gjeld skred, frå den utløyssande faktoren og mekanikken i skredet til korleis vi handterer skred og skredrisiko, seier Bjørn Kalsnes. Han er nestleiar ved International Centre for Geohazards (ICG) og koordinator for SafeLand-prosjektet.

Koplar skred og nedbør

SafeLand er eit stort integrert EU-prosjekt, og i utlysinga blei det lagt særskilt vekt på å analysere skredfaren i Europa som følge av endringar i klima og demografi fram mot år 2100. Ei anna viktig målsetting er å lage konkrete retningslinjer som kan brukast lokalt, regionalt og nasjonalt, for korleis ein kan unngå skred, eller handtere dei dersom det ikkje er mogleg å unngå dei.

– Vi tek for oss alle typar skred bortsett frå snøskred. I Noreg har kvikkleireskred så langt vore dei mest øydeleggjande. Men vi ser også på flaumskred, eller fjellskred som det ein vernar seg mot på Åkerneset i Stranda kommune på Sunnmøre. Det vi har fokusert mest på i prosjektet, er skred som blir utløyste av nedbør, fordi det viser koplinga mot vêrutvikling. Ein annan utløyssar kan til dømes vere jordskjelv. Ved det store jordskjelvet i Kina i 2008, der 80 000 menneske mista livet, reknar ein med at 20 000 av dei døyde som følgje av skred som var utløyste av jordskjelvet. Men jordskjelvaktiviteten er ikkje klimastyrt, og difor har vi lagt mest vekt på nedbørsrelaterte skred i SafeLand-prosjektet, seier Kalsnes.

Partnerinstitusjonar frå heile Europa er involverte i prosjektet, og det er samla inn store mengder data om historiske skredhendingar som sidan er blitt systematiserte og analyserte statistisk. Sjølv om skred ikkje er den naturfaren som tek flest liv i Europa – den æra går til jordskjelva – så står skred for store menneskelege og økonomiske tap.

Fare vs. risiko

I prosjektet skil forskarane mellom fare og risiko, der fare fortel kor sannsynleg det er at eit skred vil skje i eit visst område, medan risiko også inkluderer konsekvensane av skredet. Går det skred i eit område utan busetnad eller infrastruktur, er faren høg, men risikoen null. Difor blir det laga analysar for både fare og risiko, og risikohandtering er eitt av dei fem arbeidsområda som prosjektet er delt inn i.

– Risikohandtering handlar både om tekniske løysingar for å hindre skred og om korleis ein kan involvere eit lokalsamfunn i prosessen. Her er det store variasjonar i Europa. På Åkerneset, til dømes, nyttar vi høgt utvikla metodikk for å overvake fjellsida og måle deformasjonar. Noreg er jo ein rik nasjon som har ressursar til å gjere slikt. I mange andre land har ein ikkje det, og ansvarsfordelinga kan også vere heilt annleis. Så det er viktig å forske på prosessen som fører til at tiltak blir sette i verk. Ein ingeniør vil kanskje konkludere med at ein bør lage ein støttemur, fordi det er enkelt og ein kjenner effekten. Men kanskje dei som bur i området, ikkje ønskjer ein støttemur, fordi han vil øydeleggje for så mykje anna. Det er ikkje alltid sjølvstøtt kva som er viktigast for eit lokalsamfunn, og det er ikkje nødvendigvis slik at den teknisk beste løysinga er den beste løysinga, fortel Kalsnes.

Kva er kritisk nedbørmengd?

Eit nøkkelspørsmål når det gjeld koplinga mellom skred og klimaendringar, er: Kor mykje nedbør må til for å utløyse eit skred? José Cepeda har vore ansvarleg for arbeidet med å sjå på terskelverdiar for nedbør. Han har mellom anna brukt empiriske data frå den våte hausten 2000 på Nedre Romerike.

– Ofte er det ikkje praktisk mogleg å stabilisere eit rasfarleg område. Då er det viktig å vite kva tilhøve som kan føre til at det går skred, slik at ein kan evakuere folk eller stengje veg eller jernbane. For å finne ut av det må vi vite kva parametarar som er viktige. Ikkje alt er like viktig for alle typar skred, seier han.

På Nedre Romerike er det marine avsetningar, altså leire, som utgjer den største skredfaren. I leire trengjer ikkje nedbøren igjennom like fort som i grovare materiale, og analysane i området har vist at det ikkje er den intense, kortvarige nedbøren som utgjer den største risikoen, slik det er i mange andre område. I staden er det akkumulert nedbør over tid som avgjer om det vil gå skred.

Cepeda viser fram eit plottdiagram som viser nedbørshendingar frå hausten 2000 der nokre førte til skred, medan andre ikkje gjorde det. Målet er å finne dei verdiane som skil skredhendiane frå ikkje-skredhendiane. Det er ei utfordring.

– Problemet er at dersom du stengjer vegen eller evakuerer folk, og ingenting skjer, så har du skapt fleire problem enn du har løyst, og folk kan misse tilliten til varslingsssystemet. Så vi vil ikkje sende ut åtvaringar utan at det er god grunn for det. Samstundes vil vi ikkje ha skredhendingar under terskelverdien, for det vil seie at det kom eit skred som ingen var budde på.

Risikoen for å bli ramma av skred er aukande, men vi kan også bli flinkare til å verne oss mot dei. Biletet viser fjellskredet som ramma ei bustadblokk i Alesund i mars 2008. (Foto: Lars Harald Blikra)

Upåliteleg skredregister

I arbeidet med å finne terskelverdiar har forskarane nytta ein nasjonal database som inneheld om lag 17 000 skredhendingar i heile Noreg, og som blir halde ved like av Noregs geologiske undersøking, Statens vegvesen, Jernbaneverket, Noregs vassdrags- og energidirektorat og NGI. Registeret inneheld mykje god informasjon, men det har også nokre uheldige avgrensingar, først og fremst den at 90 prosent av hendingane er lokalisert på det punktet der skredet har påverka vegen eller jernbanen, men dei gjev ikkje informasjon om kvar skredet vart utløyst, som forskarane også treng å vite.

– I andre tilfelle har det gått skred i område der det ikkje bur folk, og då går det gjerne litt tid før nokon oppdagar det. I databasen finn vi ofte skred som har ei tidsvisse på fleire dagar, og det er eit stort problem. Vi har vore nøyde

til å lage statistiske metodar for å handtere denne uvisse. I staden for å analysere skredhendingar i seg sjølv har vi analysert sannsynlegheit for skred, fortel Cepeda.

Neste steg blir å analysere risikoen for Nedre Romerike. Då må ein mellom anna vite korleis busettingsmønsteret vil endre seg, og alt tyder på at det vil bli fleire folk i austlandsområdet i framtida. I projeksjonane til fylkeskommunen reknar ein med at utviklinga går mot auka folketettleik i knutepunkta, heller enn jamn vekst over heile området. Samstundes tyder klimatrekningar utførte i prosjektet på at nedbøren i området vil vere på det mest intense kring 2050, for så å bli mindre intens fram mot slutten av hundreåret. Når desse faktorane blir kombinerte med topografiske og geologiske data, vil ein kunne seie meir om risikoen. Så langt tyder resultatane på at skredfaren i Noreg i framtida vil auke mindre enn i Europa elles.

Mellom flaum og skred

– Noreg har eit godt system for flaumvarsling, men ikkje for skred. Den utviklinga er i gang med NVE som koordinator, og arbeidet vårt vil spele inn til den prosessen, seier Cepeda.

– I mange kommunar manglar ein forståing for skredfare. Men det er ikkje alltid lett heller. Ta det vi har sett i år i Gudbrandsdalen, til dømes. Bygger ein for nær elva, blir husa flaumutsette, men går ein oppover i skråningane, er det skredfare i staden. Når det gjeld kvikkleire, finst det rettleiingar for korleis det skal handterast, men særleg små kommunar har ikkje alltid kompetanse og ressursar til å

Ein laser måler overflaterørsler på Åkerneset i Stranda i Møre og Romsdal. Når fjellsida før eller seinare skli ut, vil ein ha tid til å evakuere alle som kan bli råka av den påfølgjande flodbølga. (Foto: Tore Bergeng, Åknes/Tafjord Beredskap IKS)

handtere slikt, fortel Kalsnes.

I framtida ventar ein meir av den korte og intense nedbøren som utløyser dei fleste skreda i Europa. I Noreg har vi fått ein forsmak denne sommaren, med ferske nedbørsrekordar mange stader i landet.

– Den kan vere veldig lokal og vanskeleg å varsle. Utfordringa vår er å bygge opp motstandskrafta, seier Kalsnes. ■

International Centre for Geohazards

- eitt av dei første norske sentera for framifrå forskning
- eit partnerskap mellom Norges Geotekniske Institutt, Noregs geologiske undersøking, NORSAR, UiO og NTNU
- forskar på naturfarar som skred, jord-skjelv og tsunamiar
- vil halde fram verksemda når SFF-perioden går ut i 2012
- koordinator for SafeLand-prosjektet

– I løpet av kort tid kan jeg få helt vanlige mennesker til å gjøre grusomme ting, sier mannen bak det brutale Stanford-eksperimentet. Førti år senere bruker sosialpsykolog Philip Zimbardo lærdommen om hvordan folk blir onde, i det godes tjeneste.

AV IDA KVITTINGEN

Ondskapens forsker

Stanford-universitetet, California, 1971: En gruppe studenter er samlet i universitetets kjeller. Den er innredet som et fengsel, og studentene er kledd i uniformer eller fengselsdrakter, etter hvilken rolle de tilfeldig er blitt tildelt. I kontrollrommet sitter den unge forskeren Philip Zimbardo. Han vil undersøke hvilken psykologisk effekt den totalitære fengselskonteksten har på mennesker.

Alt er bare på liksom i kjelleren, det vet alle de involverte. Likevel begynner de snart å oppføre seg som om dette er blodig alvor. De går opp i rollene. Etter bare halvannet døgn får en av de innsatte voldsomme angstanfall og huler at han vil ut. Fangene gjør opprør, og vokterne slår hardt ned på dem. De fratar fangene grunnleggende rettigheter, selv tilgangen til toalettet blir et privilegium. De ydmyker dem, de setter fangene opp mot hverandre. Etter få dager er situasjonen i ferd med å komme fullstendig ut av kontroll.

Lederen for eksperimentet, Zimbardo, har sluttet å reagere. Vokternes overgrep er blitt rutine. Han våkner først da kjæresten, som senere skal bli hans kone, kommer på besøk til «fengselet» den femte dagen. Hun begynner å gråte da hun ser mishandlingen, og vil vite hvordan han kan stå ansvarlig for den. Dagen etter avslutter Zimbardo det som skulle vært et ukers eksperiment.

Forskerens makt

Oslo, 2011: Sju æresdoktrater, noen hundre vitenskapelige artikler og rundt femti bøker senere er Philip Zimbardo (78), professor emeritus, trekkplaster på kongressen til Norsk psykologforening. Stanford-eksperimentet gjorde ham berømt. Førte år etter reiser han fortsatt verden rundt for å fortelle om de dyrekjøpte erfaringene.

– Jeg ble bevisst hvor stor makt jeg har som forsker, sier han, alvorlig.

– Det var mye jeg burde gjort annerledes. I ettertid er det urovekkende å tenke på hvordan jeg ble revet med av de samme mekanismene som dem jeg studerte. Jeg ble gradvis dratt inn i det, litt etter litt. Da ser man ikke grusomhetene på samme måten. Kjæresten min kom inn på et tidspunkt da det hadde blitt et galehus.

– Hadde du stoppet det om hun ikke hadde truet meg å forlate deg?

– Jeg vet ikke hvor langt jeg hadde latt det gå. Derfor er det helt nødvendig at slike eksperimenter jevnlig blir kontrollert av noen utenfra som har makt til å stoppe det om det blir for farlig.

Forføres til grusomheter

Zimbardo var inspirert av kameraten fra skoledagene Stanley Milgram og hans berømte eksperiment: På oppfordring fra autoriteter viste et overveldende flertall av deltakerne seg villige til å sende dødelige mengder strøm gjennom et annet menneske. I ettertid har de begge fått massiv kritikk for forskningsmetodene sine. Eksperimentene var, mildt sagt, etisk betenkelige.

– Kunne Stanford-eksperimentet blitt gjennomført i dag?

– Nei, aldri! Det som gjør Stanford- og Milgram-eksperimentene så populære nå, er at de befinner seg i en slags etisk tidskapsel. Selv om ingen ønsker at noe lignende skal skje igjen, er mange takknemlige for at vi gjorde dem bevisste på svakhetene i den menneskelige natur: Vi kan alle enkelt forføres til å gjøre onde handlinger.

Stanford-eksperimentet viser hvor sårbare vi er for omgivelsene, mener Zimbardo. Det var de mange detaljene knyttet til rollene de ble tildelt som gjorde helt vanlige studenter i stand til grusomheter. Fangekontrollene midt på natten. Uniformene. Vokternes solbriller som forhindret øyekontakt. Selv følte Zimbardo seg distansert fra mishandlingen fordi han ikke var direkte involvert. I dag ser han at det var han som gjorde ondskapen mulig.

Kontekst, kontekst, kontekst

– Psykologer har en tendens til å fokusere for mye på personlighet. Sosialpsykologiens styrke er at den alltid ser på konteksten. Folk spiller en rolle, og de utøver den i samspill med andre aktører og et publikum. Vi er riktignok stort sett frie til å velge hvilke situasjoner vi setter oss selv i, og vi velger som regel kjente kontekster. Men hva skjer om jeg setter deg i en

nymisering av vokterne. Nakenhet brukt som ydmykelse.

– I likhet med Stanford-eksperimentet skjedde overgrepene i Abu Ghraib først og fremst om natten, tilsynelatende uten de overordnede viten og vilje. Men *systemet* skapte situasjonen, sier Zimbardo.

Han tar sosialpsykologien et steg videre mot makronivå, og spør hvem som er ansvarlige for de dårlige situasjonene, vedlikeholder dem og har makt til å endre dem. Svaret er makten – den politiske, økonomiske, juridiske og kulturelle.

Han er ramsalt i sin kritikk av Bush-administrasjonens krigføring i Irak.

– De sier overgrepene skyldtes noen råttne epler i kurven, men det er heller kurven som er råttne. Tortur er godkjent avhørsmetode fra høyeste hold, og generaler har uttalt at fanger er hund og bør behandles deretter. At soldatene holdt fanger i halsbånd, er derfor ikke overraskende.

De store spørsmålene

Interessen for samfunnets rammer kan minne mer om sosiologi enn psykologi. Og det var faktisk i den enden av samfunnsvitenskapen Zimbardo startet sin utdanning ved Yale-universitetet.

«Etter få dager er situasjonen i ferd med å komme fullstendig ut av kontroll.»

helt ny situasjon, og gir deg fullstendig makt over et annet menneske? Eller om jeg gjør deg totalt prisgitt andres vilje? Da er det kunnskapen vi har om situasjonens makt, som forutser hva du vil gjøre, sier Zimbardo.

Han utdyper:

– All ondskap starter med små handlinger, som fører med seg nye og verre handlinger. Til slutt blir det vanskelig å bryte ut. Man blir fanget i en situasjon der den eneste utveien synes å være gjennom å fullføre handlingskjeden.

Med denne kunnskapen in mente burde vi ha forutsett og forhindret overgrep som dem amerikanske soldater gjorde i Abu Ghraib-fengselet i Irak, mener Zimbardo. I boka *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil* trekker sosialpsykologen tråder mellom Stanford-eksperimentet og Abu Ghraib.

– I Abu Ghraib jobbet soldatene tolv timers skift førte dager i strekk, og sov i fengselsceller. De var under et enormt press, og hadde ingen trening for å takle det. Det var den ekstreme situasjonen soldatene befant seg i, som la til rette for mishandlingen, hevder Zimbardo.

– Råttne kurv

Situasjonene i det fiktive Stanford-fengselet og det høyst virkelige Abu Ghraib hadde flere paralleller: Dehumanisering av fangene og ano-

– Psykologi på femtitallet var *skikkelig* kjedelig. Derfor byttet jeg snart til sosiologi og sosialantropologi. Jeg var interessert i menneskelig natur, men jeg var mest opptatt av de store spørsmålene disse vitenskapene stilte.

Sosiologien og sosialantropologien ga ham imidlertid aldri noe tilfredsstillende svar på spørsmålene, derfor byttet han snart fag igjen. Psykologien har bedre metoder, hevder han.

– Når du bruker teatermetaforer for å forklare menneskelig samspill i en kontekst, minner du mye om sosiologen Erving Goffman. Er du i samme gate som ham?

– Ja, absolutt. Men forskjellen er at Goffman bare observerer menneskelig natur. Jeg forsøker å kontrollere omgivelsene slik at jeg kan gi mer eksakte svar på det jeg ser, sier Zimbardo.

Han vil ikke gå med på at han har endt opp nærmere sosiologien enn psykologien.

– Nei, men jeg tror min brede samfunnsinteresse er en styrke. Jeg har forsket på om lag tjuu ulike temaer, som terror, tortur og heltemot – men også sjenerthet og tidsperspektiv.

Enter the entertainer

Foredraget om ondskap Zimbardo holder for de norske psykologene, minner mer om et underholdningsprogram enn den vanlige akademiske forelesningen. Her skal ingen kongress- ▶

FOTO: STANFORD PRISON EXPERIMENT/PHILIP ZIMBARDO

Stanford-eksperimentet skulle vare i to uker, men måtte avbrytes fordi deltakerne gikk for mye opp i rollene. Vokterne begynte snart å straffe fangene på ulike måter for å disiplinere dem.

FOTO: STANFORD PRISON EXPERIMENT/PHILIP ZIMBARDO

FOTO: AP PHOTO/SCANPIX

Fengselsvokterne i Stanford-eksperimentet (til venstre) mishandlet fangene psykisk på måter som lignet overtrampene i Abu Ghraib-fengselet i Irak (til høyre). Overgrepene der kunne vært unngått om myndighetene hadde tatt hensyn til lærdommen fra sosialpsykologiske eksperimenter, mener Philip Zimbardo.

FOTO: STANFORD PRISON EXPERIMENT / PHILIP ZIMBARDO

▶ deltakere duppe av og lengte etter lunsj. Han starter med Santanas musikk, «Change your evil ways», og følger opp med PowerPoint-sider som går opp i flammer på skjermen og bilder av seg selv der han poserer med onde Darth Vader fra *Star Wars*. Philip Zimbardo liker å være i sentrum.

– I'm a show man, smiler han.

– Når du står på scenen, er du en performer. Da må du underholde – selv om temaet er alvorlig. Med den nye teknologien kan du gjøre dramatiske ting, som dette med flammene, ler han.

– Er du først og fremst formidler eller forsker?

– Jeg er en formidler som bruker forskningen min for å underbygge mine påstander. Men jeg er alltid oppdatert på ny forskning, det må jeg være for å kunne skrive lærebøker. Jeg er en evig student, kan du si, som videreformidler det jeg lærer, til et bredere publikum.

– I mange forskningsmiljøer er idealet å dedikere seg 110 prosent til forskningen. Opplever du at formidlingen tar tid vekk fra forskningen din?

– Nei, nei, nei. Det er en myte at forskningen tar all din tid. Det vanskeligste er å finne de gode ideene. Folk har mer tid enn de tror, og du strekker tida. Selv om jeg alltid føler tidspresset.

Zimbardo har utgitt en rekke populærvitenskapelige bøker. Kritikere mener han forenkler for mye. Han blander også ofte roller; i *The Lucifer Effect* er han til tider forsker, til tider sakkyndig under rettssaken mot Abu Ghraib-overgriperne og til tider undersøkende reporter. Men Zimbardo vil ikke gå med på at de mange aktivitetene går ut over kvaliteten på forskningen. Mye av årsaken ligger i det at han ikke forsker alene.

– Jeg har forskningsteam over hele verden. Før gjorde jeg alt selv. Nå trenger jeg bare å kaste ut ideene, og så er det noen i teamet som gjør mesteparten av arbeidet.

– Imponert over Norge

Newyorkeren av italiensk familie har nylig oppdaget at han også har norske røtter, og kommer stadig tilbake til Norge. Zimbardos siste besøk til landet kunne neppe vært mer betimelig. Forsøkene på å forstå ondskap har blitt skremmende aktuelle etter terrorangrepene i Oslo og på Utøya 22. juli. Men kan hans teorier om makten i situasjonene brukes til å forklare handlingene til terroristen Anders Behring Breivik? Zimbardos forklaringer er besnærende, men blir i overkant relativistiske, mumles det blant de norske kongressdeltakerne.

– Hva med alle tilfellene der det tilsynelatende ikke er noen kontekst som korrupperer? Behring Breivik kan vanskelig sies å være et offer for omstendighetene der han alene planla sine handlinger over mange år?

– Situasjonen predikerer en del, men selv-

Etter at Zimbardo har holdt sitt foredrag/show på den norske psykologikongressen, står deltakerne i kø for å få en bit av ham.

sagt aldri alt, sier Zimbardo og medgir at Behring Breivik ikke passer helt med modellen.

Jeg får ikke noe utfyllende svar, men senere på dagen utfordrer filosof Einar Øverenget ham på det samme spørsmålet i et dialogmøte om ondskap: Uten ytre press kunne vel Behring Breivik når som helst ha avbrutt terroraksjonen?

– Jo, men samtidig kan man si at han skapte seg sin egen kontekst. Også hans vei mot ondskapen startet med små, tilsynelatende ufarlige handlinger. De ledet til en situasjon han

hva som skal til for at mennesker gjør gode gjerninger. Vi ser ut til å være mer fascinert av ondskapen, sier han.

– Dette vil han bøte på gjennom prosjektet *Heroic Imagination Project* (HIP). Det skal bli hipt å være snill.

– Mitt største ønske nå er å skape flere hverdagshelter. Gjennom å bruke kunnskapen vi har om ondskapen, kan vi vise de unge hvordan de aktivt kan motarbeide den, sier Zimbardo.

Denne journalisten husker godt da hun lærte

– De sier overgrepene skyldtes noen råtne epler i kurven, men det er heller kurven som er råttene.

PHILIP ZIMBARDO

ikke kunne komme seg ut av, svarer Zimbardo.

– Hvordan stopper man slik ondskap?

– Det er av avgjørende betydning hvordan samfunnet forholder seg til den. Jeg er imponert over hvordan Norge har håndtert terroreren. Mens USA svarte på 9/11 med krigsretorikk, har norske myndigheter svart med ytringsfrihet og samhold, sier Zimbardo.

– Mye av ondskapen ligger i ordene vi bruker, legger han til med en klar referanse til sitt forbilde, språkviteren Noam Chomsky.

Vil skape helter

Samfunnet må sette rammer som forhindrer at det onde som ligger latent i oss alle, får utløp, mener Zimbardo. Vi trenger flere helter. De som hjalp Utøya-ungdommen uten tanke på egen sikkerhet, er klare eksempler. Men i likhet med ondskap starter også heltedåder i det små. Spørsmålet blir dermed hvordan vi motstår de daglige, umoralske fristelsene.

– Dessverre er det altfor lite forskning på

om Milgram-eksperimentet i den borgerlige konfirmasjonsundervisningen, det gjorde dypt inntrykk. Jeg er imidlertid ikke overbevist om at jeg ville handlet riktig i en presset situasjon.

Bevisstgjøring er bare første skritt på veien, forklarer Zimbardo.

– Alle vil gjøre gode ting. Når man hører om Milgram, Stanford og Abu Ghraib, har de fleste en illusjon om at de vil handle annerledes. Man må begynne med å innse at man selv er sårbar, og så være oppmerksom på mekanismene i situasjonen, sier han.

– Neste skritt blir å gjøre noe med det. Og det er her det blir vanskelig. Vi lærer nå unge å endre seg selv, familien og lokalmiljøet. Vi danner sosiale nettverk på internett der de forplikter seg til handling – det kan være alt fra å få noen til å slutte å røyke til å bedre klassemiljøet.

– Tror du virkelig at vi kan endre verden på denne måten?

– Det må man jo tro. Det er i hvert fall en begynnelse. ■ ida@kvittingen.no

Mer om Zimbardo

- prisonexp.org
- lucifereffect.com
- heroicimagination.org

20 NØTTER

1. I kva for land inntreffe «sjasminrevolusjonen» i desember 2010 og januar 2011?
2. Kven komponerte *Ein deutsches Requiem* på 1860-talet?
3. Kva for særnorsk ord – opphavleg eit varemerke – er blitt brukt om jeans/dongeribukser?
4. Kor var Vaira Vīķe-Freiberga president frå 1999 til 2007?
5. Kven reklamerte i si tid med at «gult er kult»?
6. Kva vart den tyskvennlege, franske regjeringa i åra 1940–1944 kalla?
7. Kva er det franske namnet på det tyskarane kallar Jugendstil?
8. Kva slags jobb har Luis Moreno-Ocampo?
9. Kven gjekk som 19-åring til topps på dei britiske hitlistene med debutsingelen «Wuthering Heights» i 1978?
10. Kor på kroppen finn vi palatum?
11. Kva land tilhøyrer enklavane Melilla og Ceuta, som er omgitt av Marokko?
12. Kva for norsk kultband bestod av Andrej Nebb, Jørn Christensen og Ola Snorheim?
13. Kva heiter den kurdisk-islamistiske organisasjonen som vart stifta i 2001 med mulla Krekar som leiar?
14. Kva for berømt eigeidom kjøpte IT-gründeren Hans Gude Gudesen i 2009?
15. Kva for delstat i USA er minst i areal?
16. Kva for friidrettsøving driv Phillips Idowu, Christian Olsson og Teddy Tamgho med?
17. Kva slags varer selde ein marketentar/ei marketenterske, og til kven?
18. Nemn minst ein av dei to europeiske toppolitikarane som vart myrda i 2003.
19. Kven blir rekna som grunnleggaren av tolvtonemusikken?
20. Kva for norsk by blir ein yrkestittel dersom ein legg til ein F framfor namnet?

Kva heiter ho?

1. Tunisia
2. Johannes Brahms
3. Olabukse
4. Latvia
5. Solo
6. Vichyregjeringa
7. Art nouveau
8. Han er sjefanklagar ved den internasjonale krigsforbrytaradomstolen i Haag
9. Kate Bush
10. I munnen (det er eit anna ord for garen)
11. Spania
12. De Press
13. Ansar al-Islam
14. Ingemar Bergmans heim på den svenske øya Fårö
15. Rhode Island
16. Treteig
17. Mat til soldatar
18. Sveriges utanriksminister Anna Lindh og den serbiske statsministeren Zoran Djindić
19. Arnold Schoenberg
20. Risør

10 KJAPPE

CATHRINE LILLO
Medlem nummer 30162499
i Forskerforbundet
STILLING: professor i biologi ved Institutt for matematikk og naturvitenskap, Universitetet i Stavanger
UTDANNING: cand.real. fra Universitetet i Oslo, doktorgrad ved daværende Landbrukshøgskolen i 1986
FØRSTE STILLING ETTER ENDT UTDANNELSE: vit.ass. på Landbrukshøgskolen
KARRIEREMÅL: gjøre topp forskning

– Det måtte bli naturvitenskap

– Hva jobber du med akkurat nå?

– Jeg forsker på hvordan såkalte proteinfosfataser fungerer i signaloverføringskjeder, spesielt hvordan fosfatasene formidler miljøfaktorer som lys og næringssalter og påvirker vekst og utvikling. Dessuten underviser jeg i bioteknologi.

– Hvor tenker du best?

– Hjemme.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Det er vel Bonner og Varners *Plant Biochemistry*. Det var den som i studiedagene fikk meg interessert i plantebiokjemi.

– Hva er tabu i ditt fag?

– Det er nok å drive forskning med genmodifiserte planter på friland. Vi driver med det i laboratoriet, men der går grensen her i Norge.

– Hva skal til for å bli en god biologiforsker?

– Biologifagene er i rask utvikling, så her dreier det seg om sterkt faglig engasjement, god kontakt med andre faggrupper og kontinuerlig oppdatering. Man bør ha sans for både det praktiske arbeidet i laboratoriet og skrivebordsarbeidet.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Jeg hadde flere matematikklærere som var avgjørende for valget av å studere realfag. Nå er det studenter og kolleger som er mine viktige lærere, naturligvis.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Jeg kan vanskelig forestille meg å drive med noe annet enn naturvitenskap. Men jeg lurte en gang på næringsmiddelfag. Antropologi kunne også vært en mulighet.

– Om du var statsråd for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Det måtte være å gi mer støtte til den grunnleggende, frie forskningen.

– Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– Jeg hadde forskningsstipend ved University of Glasgow i Skottland, og fulgte med på avstemningen på tv der.

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Jeg synes det er en grei blanding i Forskerforum. Generelt skulle jeg gjerne sett at aviser og blader hadde noe mindre volum, men bedre kvalitet.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Journalist i Forskerforum

; kommentar

Trusseltrossere

Bør drapstruede forskere ofre sin egen sikkerhet for folkeopplysningens skyld?

– Ja.

I KJØLVANNET AV 22. AUGUST har trusler mot akademikere og forskere blitt aktualisert. Høyreekstreme miljøer er gått etter i sine internettbaserte sømmer. Av det som har blitt presentert i norsk offentlighet, er det lite hyggelig lesning for norsk akademia. På Høyden, nettavisen ved Universitetet i Bergen, fant frem til en «svarteliste» på nettsiden Korsfarer.no der blant andre Midtøsten- og kjønnsforsker Randi Gressgård var oppført. På listen ramses det opp «personer som er for innvandring og islamisering», gjerne politikere og forskere. Videre rapporterte avisen at en rekke forskere innen feltene islam, multikulturalisme, minoriteter, kjønnsforskning og klima ved Universitetet i Bergen har mottatt trusler. De fleste tilfellene det er snakk om, omtales som «ubehageligheter», men det rapporteres også om drapstrusler. Flere forteller at de ikke vil uttale seg i mediene. Presset blir for stort.

Høyden av «ubehageligheter» er kanskje nådd for dem som blir nevnt i manifestet til terroristen Anders Behring Breivik. Han ramser opp politikere, organisasjonsledere, professorer og vitenskapelig ansatte, forfattere, journalister og redaktører som hovedbestanddelene i gruppene av svikere.

Blant dem som er hyppig nevnt ved navn i manifestet, er professor Thomas Hylland Eriksen. Eriksen beskriver selv ubehaget ved å bli referert i sammenheng med Breiviks begrunnelse for sine handlinger. I en kronikk i Aftenposten forteller Eriksen at den hetsen han tidligere anså som harmløs sjikane, plutselig fikk en ny dimensjon.

Trusler mot akademikere er ikke et 22. juli-fenomen. Det har eksistert lenge før, og vil eksistere i all overskuelig fremtid. Sist Forskerforum skrev stort om temaet, var i 2006, da vi intervjuet Hilde Henriksen Waage ved Universitetet i Oslo. Hun ble spurt om hun noen gang hadde blitt truet på livet:

– Ja. Det finnes noen meget aggressive

kristne fundamentalister som ikke går av veien for noe som helst. Hver gang jeg uttaler meg i mediene om det som faktisk er jobben min, så strømmer reaksjonene umiddelbart inn. De kommer på e-post, mobiltelefon, privattelefon, i postkassen, på jobben og på gata. Jeg opplever alt fra grov utskjelling og beskyldninger om antisemittisme og rasisme til nitide bibelske beskrivelser av hvordan det vil gå med meg når jeg brenner i helvete.

Vi kan ikke undervurdere hvor alvorlige

«Den største trusselen mot ekstremistiske holdninger er nettopp forskningen og de som utfører den.»

slike trusler er. Ikke nødvendigvis fordi vi tror noen vil sette dem ut i livet, men fordi de rammer forskernes liv, hverdag og psyke. Det er selvsagt derfor truslene fremmes, for å sette forskerne ut av spill. De skal drapstrues til stillhet, ikke nødvendigvis til døde.

Spørsmålet er hvordan vi skal reagere på truslene. Det er all grunn til å ta alle former for trusler alvorlig, ikke minst trusler som er ment å rokke ved det offentlige ordskiftet og den opplyste offentlighetens fundament: forskningsbasert kunnskap. Ikke minst er dette viktig i lys av hendelsene 22. juli. Den største trusselen mot ekstremistiske holdninger er nettopp forskningen og de som utfører den. De står i en særposisjon i det norske samfunnet til å frembringe korrekt kunnskap, fakta, analyse og ny innsikt i de miljøer og tankeuni-

vers som står i opposisjon til det demokratiske og opplyste samfunnet. Det er de som kan bringe analyse og innsikt, som er de farligste motstandere av ekstremistene, fordi de har evne og mulighet til å forvitte ekstremismens eksistensgrunnlag: fastlåste konklusjoner og feilaktig informasjon.

En som erkjenner dette, er seniorforsker Lars Østby i Statistisk sentralbyrå. Han forteller til Frifagbevegelse.no at han har bidratt mindre aktivt i det offentlige ordskiftet om innvandring fordi han har mottatt drapstrusler. – Når troen på et muslimsk flertall er så utbredt, har ikke vi vært flinke nok til å komme med fakta, sier Østby, som også forteller at han vil delta mer etter 22. juli. Han ser at han kan utgjøre en forskjell.

Konsekvensene av trusler mot norske og internasjonale forskere er alvorlige. Forskerne ved Universitetet i Bergen er ikke alene om å la seg stilne av truslene. Påkjenningen blir for mange for stor, med de følger at et menneske som har investert store deler av livet på å bygge opp kunnskap, slutter å dele den med omverdenen. Det er uholdbart.

Men all den tid trusler ikke anmeldes, politiet uansett ikke kan gjøre noe og ekstremister opererer anonymt og skjult, kan vi heller ikke forvente at truslene vil stilne. Forskere som trues og lar seg true, bør derfor se seg om etter andre løsninger. Thomas Hylland Eriksen svarer ganske enkelt på spørsmålet om han bør slutte å uttrykke sine synspunkter av hensyn til egen sikkerhet: «Nei.»

Det er et tungt offer for en person å bære – sin egen sikkerhet. Men alternativet er at samfunnet må ta konsekvensene i stedet. Truslene er ment for å true til stillhet. Bedre alternativ enn å la seg kneble er å vise mot, stahet og fandanivoldsk motstandskraft ved å fortsette å bidra til opplysningen i samfunnets mest grumsete farvann. Den største trusselen mot ekstremistiske holdninger er å bryte stillheten.

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn dersom de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Tellekantsystemet bør endres

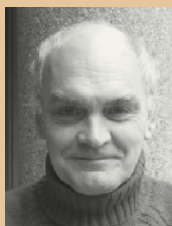
Noen forlag gir bedre uttelling enn andre – hvilke kriterier brukes i rangeringen? Beslutningene bør begrunnes, og systemet gjøres gjennomskiktig, mener kronikkforfatterne.

Tellekantsystemet er blitt noe mer enn registrering av publikasjoner. Blant annet har det konsekvenser for tildeling av midler til fagmiljøene, og det kan brukes når det gjelder innvilgelse av forskningstermin.

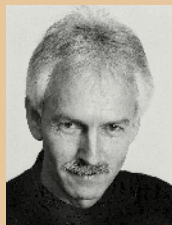
Siden denne utvidede bruken av tellekantsystemet medfører at forskere blir nødt til å tenke på poenguttellingen av artikler og bøker som de produserer, påvirker tellekantsystemet både forskningen og måtene den publiseres på. Det er derfor avgjørende at systemet er mest mulig rettferdig og konsekvent, og at det ivaretar ulike fags identitet, særpreg og publiseringsform.

Allerede nå ser vi en tendens til at fag der artikkelformatet dominerer, kommer bedre ut enn fag der monografien har vært (og etter vårt syn fremdeles bør være) viktig. Sammen med overgangen fra Frida til Cristin gjør denne utviklingen det nødvendig å komme tilbake til problemet med forskningsregistrering som vi tok opp i to bidrag til Forskerforum for noen få år siden (kronikken «Vilkårlig uttelling for publisering i FRIDA», Forskerforum 5/2007, og kommentaren «Svakheter ved tellekantsystemet», Forskerforum 8/2007).

Et hovedpoeng i kronikken i 2007 var at i tellekantsystemet blir bøker rangert gjennom referanse til forlag. Vi viste at dette kan gi absurde utslag, som for eksempel at Penguin Books ble rangert som «ikke akademisk» selv om dette forlaget har serier med høy akademisk standard. Publiseringsutvalget i Universitets- og høyskolerådet (UHR) anbefalte oss å foreslå at dette ble endret. Det gjorde vi – uten at det førte fram.

AV JEREMY HAWTHORN, professor i engelsk litteratur, NTNU og JAKOB LOTHE, professor i engelsk litteratur, Universitetet i Oslo

I vår kronikk pekte vi på at rangeringen av forlag i mange tilfeller virker vilkårlig. For en stund siden oppdaget vi for eksempel at Cornell University Press – utvilsomt et ledende amerikansk akademisk forlag – var blitt degradert fra nivå 2 til nivå 1, mens flere mindre velrenomerte forlag hadde blitt oppgradert fra nivå 1 til nivå 2. Da vi spurte en representant for UHR hvilke prosedyrer som følges for å plassere forlag på nivå, ble vi fortalt at «vi ser på forlagenes hjemmesider». Disse beslutningene tas ofte uten å konsultere forskere i det aktuelle faget, og med begrunnelser som ikke blir publisert. Så vidt vi kan se er det ingen formelle mekanismer for å klage på beslutningene, og det er uklart hvem som tar dem. Alt vi vet, er at vi aldri har møtt noen akademiker på vårt fagområde som er involvert i denne beslutningsprosessen.

Da vi foreslo et forlag oppgradert fra nivå 1 til nivå 2, fortalte UHRs publiseringsutvalg at siden bare 20 prosent av forlagene kan være på nivå 2, måtte først et nivå 2-forlag nedjusteres (dette kan forklare hvorfor Cornell ble degradert). Da vårt nasjonale fagråd foreslo et ikke-rangert

forlag innplassert på nivå 2, ble vi igjen minnet om 20 prosent-regelen. Da vi som respons foreslo fire andre forlag til nivå 1 (for å ivareta denne regelen), fikk vi høre via fagrådet at «det er ikke slik systemet virker». Men hvordan det virker, er en gåte for oss. Vi innser at det vi her skriver, kan virke upresist, men det er nettopp det vage og utydelige i systemet vi opplever som problematisk.

Etter protester ble Cornell University Press gjeninnsatt på nivå 2. Men det er et vedvarende problem at slike justeringer ikke blir annonsert. Vi har begge publisert i et fransk tidsskrift som (etter vårt syn med rette) er rangert på nivå 1. Det har et redaksjonsråd som består utelukkende av akademikere, og alle artikler blir lest og vurdert av to anonyme konsulenter. I fjor oppdaget vi at dette tidsskriftet var blitt omdefinert til «ikke akademisk» uten at vi har den ringeste anelse om hvorfor. Vi har protestert gjennom vårt nasjonale fagråd mot denne beslutningen, men til ingen nytte.

Slike forandringer bidrar til å undergrave systemet. Hva er poenget med å sende et manus til et bestemt tidsskrift eller forlag fordi det er rangert på nivå 2, dersom det på det tidspunktet artikkelen eller boken blir publisert, er på nivå 1? Det kan innvendes at vitenskapelig ansatte faktisk er involvert i beslutningsprosessen gjennom de nasjonale fagrådene. Men fagrådene har ingen makt: De kan bare fremme ønsker og forslag til dem som tar beslutningene. Vår erfaring er at de som fagrådene velger til å formidle slike forslag, ofte er like forundret over de endelige beslutningene som vi er. Og siden ulike fagråd kan fremme motstridende forslag (siden de ikke har mulighet til å koordinere dem), kan publiseringsutvalget i UHR altfor lett grunngi en beslutning ved å vise til at den samsvarer med det et annet fagråd ønsket.

Kritikken vår av vektingen av forlag og se-

«Vurderingskriteriene for rangering må gjøres offentlige»

«Vi har aldri møtt noen akademiker på vårt fagområde som er involvert i denne beslutningsprosessen»

rier står ved lag. Enkelte forlag som er rangert på nivå 2, har serier som er plassert på nivå 1 – og vice versa – uten at vi kan se at dette er faglig begrunnet. Når det gjelder rangering av forlag, virker det som det er bedre (les: gir flere poeng) å være et kommersielt nederlandsk forlag som publiserer bøker på engelsk (ofte rangert på nivå 2) enn et amerikansk universitetsforlag (som regel rangert på nivå 1).

En viktig grunn til at rangeringen av forlag bør være riktig, er at forfatteren eller redaktøren av en bok ofte har arbeidet med den i mange år. Det er positivt at UHRs publiseringsutvalg på sine hjemmesider gjør oppmerksom på «fag hvor bøker er et viktig medium for vitenskapelig publisering». Nettopp derfor er uttellingen for vitenskapelige monografier for dårlig – særlig om de er skrevet på norsk, som er et viktig forskningsspråk. Som vi skrev i kronikken i 2007, er monografien identitetsdannende for humaniora. Er det én publikasjonsform som mer enn noen annen har gitt humanistiske fag deres identitet, særpreg og status både på universitetet, ved høyskolene og i samfunnet, så er det monografien – det vil si en vitenskapelig undersøkelse i bokformat av et gitt emne. De viktigste problemstillingene i humaniora kan ikke presenteres og gjennomdrøftes uten å sprengte artikkelformatet. Det ville derfor være katastrofalt om tellekantsystemet skulle bidra til å svekke monografien som publiseringsform. Men nettopp dét mener vi å se tendenser til.

Stilt overfor dette systemet forsøker mange institusjoner i Norge å utnytte de mulighetene systemet gir – hvem kan kritisere dem for det? Men en situasjon der institusjoner gir ulike former for økonomisk støtte til forlag for å fremme publisering og publikasjoner fordi tellekantpoengene som slik skapes, genererer penger som kompenserer for den økonomiske støtten, reiser alvorlige spørsmål.

Mange slike subsidierte bøker er artikkel-samlinger med mer eller mindre bearbejdede versjoner av konferanseinnlegg: fordi hver artikkel genererer Cristin-poeng, kan totalsummen av poeng i en slik bok bli betydelig. Vi mener fremdeles, som vi skrev i kronikken i 2007, at artikkelsamlinger kan utgjøre betydelige forskningsbidrag, og en artikkel i en slik samling kan være minst like viktig som en tidskriftartikkel (og bør dermed også kunne gi like god poenguttelling). Derfor er det meningsløst at redaktøren(e) som velger ut og redigerer artiklene i en slik bok i tillegg til å skrive innledning, og som i praksis spiller en avgjørende rolle for om boken kommer ut, og hvor faglig nyskapende den blir, ikke gis poenguttelling. Et illustrerende eksempel er *The Ethics of Forgiveness: A Collection of Essays* (New York: Routledge, 2011), redigert av Christel Fricke ved Centre for the Study of Mind in Nature, Universitetet i Oslo. Slike bøker er en effektiv måte å synliggjøre forskning på, ikke minst resultatene av prosjekter og forskningssamarbeid.

Men artikkelsamlinger kan også være en akademisk variant av det som på engelsk kalles «vanity publishing»: med få eller ingen internasjonale bidragsyttere, ikke-eksisterende markedsføringsbudsjett, ingen nasjonal eller internasjonal avertering, og utsending av få eller ingen anmeldereksemplarer. Vi kjenner til en slik artikkelsamling som etter mange år har solgt til sammen 37 eksemplarer. Dette er ikke publisering, det er trykking. Dersom institusjoner subsidierer publikasjoner gjennom forlagsstøtte bare for å generere Cristin-poeng, gjør staten i praksis dette mulig ved å tildele institusjonene midler for hvert produserte poeng. Her ligger det en betydelig risiko for kvalitetssenkning.

Fire år etter vår kronikk i *Forskerforum* konstaterer vi at tellekantsystemet fortsatt har betydelige svakheter for humanistiske fag. Monografien blir fortsatt grovt undervurdert når det gjelder poenguttelling, det samme blir redigeringsarbeid, inndelingen i nivåer er for tilfeldig, og systemet er for lite forutsigbart og for lite transparent. Dersom tellekantsystemet skal vedvare, må det reformeres på en slik måte at forskere kan ha faglig respekt for det. Blant de mest presserende reformene er:

- Vurderingskriteriene for rangering må gjøres offentlige og må kunne diskuteres i det aktuelle forskningsfellesskapet.
- Forslag om rangering eller omrangering må offentliggjøres (med mulighet for diskusjon) i forskningsfellesskapet før de blir fastsatt av publiseringsutvalget i UHR.
- Forandringer av eksisterende rangeringer bør grunngis faglig.
- Monografien, som er en svært viktig publiseringsform i humaniora, bør gis bedre uttelling, og det bør gis poenguttelling for akademisk redaktørarbeid.

Er forskingsfuskk farleg?

Nei, meiner Tunstad, men på litt for tynt grunnlag.

Forskjingsjournalistikk er ein mangslungen sjanger. Han varierer i presisjon: frå tabloid lågmål til innsiktsfull forskingsformidling, og i forteljarevne: frå det dørgande keisame til det språkleg virtuose. Korleis plasserer så Erik Tunstad si siste bok seg langs desse dimensjonane?

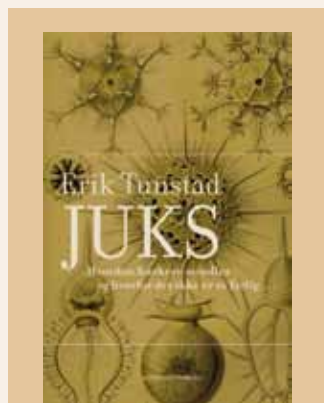
Skildringa hans av den vitenskaplege svindelens historie er anekdotisk, ofte prega av krimromanens sugett. Historia startar arkeologisk, i den tida då manipulerte fossil kunne gje vitenskapleg ære og plassere funnstaden og nasjonen i menneskeætta og sivilisasjonens vogge. Ho endar med store skandalar i vår tid, som ikkje minst har skjedd på den teknologiske og medisinske forskings- (og inntekts)fronten: kreft, aids og nanoteknologi.

Sentral er også Sudbø-saka, presentert med dramatisk innleving i prosessen og substansiell kunnskap om kva saka handla om. Bokas styrke er denne kombinasjonen av presis atgjeving av svindelens substans, eit dramaturgisk grep på teksten og historier som nesten er for gode til å vere sanne. Forteljarstemma er begeistra. Utstrakt bruk av adjektiv, og av spørjeteikn som peikar på mange retningar, kan nok begeistre mange – men vekke språkleg uro hos andre.

Samstundes er dette ei balansert bok som – i dei sakene det verkar å vere grunnlag for det – peikar på alternative tolkingar av kva som var svindel, og kva som var vitenskaplege sjalusidrapsforsøk. Også «varslarane» og talerøyra deira kan ha uedle motiv: Mistenkeleggjeringa av funnet av den fossile primaten «Ida» er eit av Tunstads døme på at kjeldekritiske journalistar – i dette tilfellet Universitas – sette i gang ein offentlig prosess der urimelege skuldningar om fuskk fekk større spalteplass enn frikjenninga som granskinga resulterte i. Så sluttar også boka slik: «Det må vere ubehagelig å bli utsatt for uredelige påstandar om uredelighet.»

Tunstads analytiske tilnærming er prega av Charles Babages typologi frå 1830. Han skil

mellom rein bløff (ein spøk som skal avsløre den som trur på «forskninga» – jamfør Sokal-saka), forfalsking (publisering av fiktive funn), trimming (utelate uhøvelege data som ikkje ville rokka ved konklusjonen) og koking (selektivt utval av data for å støtte ein bestemt konklusjon som det ikkje er grunnlag for). Desse omgrepa

ERIK TUNSTAD
Juks. Hvordan forskere svindler – og hvorfor det ikke er så farlig ...
Humanist forlag, 2011
288 sider
Rettl. pris: kr 329

er meir ein ansats enn eit rammeverk, men fungerer godt som grunnlag for Tunstads nyanserte diskusjon. Boka svarer godt på det første leddet i undertittelen: «Hvordan forskere svindler».

Men undertittelen fortset slik: «– og hvorfor det ikke er så farlig ...» Kvifor ikkje? Svaret til Tunstad er at forskingas organisasjon (fagfellevurdering og kritikk) sikrar ivaretaking av vitenskapens normer mot svindlarar. Boka viser då også korleis svindlarar vart avslørde til slutt, og korleis kontrollen dei seinare åra er styrkt gjennom etiske retningslinjer og granskingsutval. Han meiner svindel med alvorlege konsekvensar vil verte avslørde, slik at vi stort sett står andsynes småskalaproblem grunna «mindre prangende uærlighet» (plagiat, dobbeltpublisering). Slikt kan nok ramme den avslørde eller medføre at forskarar vert feilaktig verdsette på grunnlag av publikasjonspoeng, men det er ikkje noko stort sam-

funnsproblem. Eller? Her er vi litt usikre – i lesesirkelen min.

Uansett gjev ikkje Tunstads eklektiske døme grunnlag for konklusjonen hans, ikkje einong når vi avgrensar oss til eit av hovudemna hans: medisinsk forskning. Eklektisk motdøme: I The New York Review of Books nr. 12 og 13, 2011, diskuterte Marcia Angell den nesten epidemiske veksten i diagnostisert mental sjukdom i USA dei siste tjuve åra, ein vekst basert på eit kunnskapssyn der medikamentell effekt er forklaringa på årsaka til sjukdommen. Blant bøkene ho tek opp, er Irving Kirschs studie av antidepressiva, som viste at dei berre var marginalt meir effektive enn placebo, og at denne skilnaden kunne forklarast med at pasientane registrerte biverknadene som teikn på at medikamenta verka. Analysane baserte seg på alle kliniske studiar som farmasøytiske firma hadde overlevd FDA (tilsvarende Statens legemiddelverk). For legemiddelfirma som ønskte å få godkjend eit medikament for sal, derimot, ville det normalt vere tilstrekkeleg å kunne dokumentere to studiar som viste at det var meir effektivt enn placebo, og få desse publiserte i medisinske tidsskrift. Meta-analytisk sett er dette «koking». Og gitt moglegheit for store inntekter er mange medisinske forsøk ei god investering.

Er han ikkje føresetnader for å vurdere Angell/Kirsch sine vurderingar. Poenget mitt er at det er slike spørsmål og undersøkingar Tunstad måtte ha diskutert for å kvalifisere svaret på spørsmålet om «juks er farleg» – og det tilgrensande spørsmålet om kva som er haldbar kunnskap.

Tunstad har skrive ei leseverdige bok om korleis forskarar svindlar, men han har ikkje godtgjort tesen om at juks ikkje er så farleg. Derimot har han stillteiande stadfesta grensa og skilnaden mellom forskning og forskingsjournalistikk – og vist kor han sjølv har overskride denne grensa.

AV ODDGEIR OSLAND

Familie målt i mening

HELENE AARSETH
Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer
Cappelen Damm Akademisk, 2011
131 sider
Veil. pris: kr 238

Møt kjernefamilien fra Utopia. Utenpå ser den ut som en ganske vanlig kjernefamilie med mor og far – som begge jobber fulltid med

forvaltning av kunnskap og ideer. De har minst to barn i skolealder – og er sammen om ansvaret for familien. Dette er «den nye middelklassens» svar på kampen mot den seiglivede kjønnsarbeidsdelingen, modernitetens individualisme og omsorgskrav til «den nye mannen». Hvordan gjør de det?

Sosiolog Helene Aarseth har dybdeintervjuet mødre og fedre for å finne forklaringene. Framfor å fokusere på de faktiske forhold i husholdningene (som å ta tiden på mor og far på kjøkkenet) har hun anvendt narrativ metode for å finne respondentenes egne tolkingar av sine karriere- og familieliv. Hvordan skaper de mening og sammenheng i det de driver med?

Etter et innledende kapittel med interessante teoretiske perspektiver på kjernefamilien, sosiale klasser, den nordiske velferdsmodellen og modernitet gir Aarseth sine svar gjennom fem kapitler. Konkret behandlar hun flere sentrale endringer som preger den moderne familien i det likestilte Norden, blant annet «den involverte faren» og løsrivelsen fra tradisjonell kjønnsarbeidsfordeling. Hun beskriver den likestilte tokarrierefamilien som en familie opprettholdt av en «terrorbalanse». Den innebærer at både mor og far må vokte egne ambisjoner, drømmer og prioriteringer, og samtidig balansere dem opp mot den andres. Dette gjelder ikke bare i forhold til karrieren, men også familielivet. Det betyr at de får en felles forståelse av hverandres rett til å forfølge sine egne livsprosjekter, og samtidig ha førstehåndskjennskap til hverdagslivet i familien. I praksis betyr det hardt arbeid og kompromisser. I teorien betyr det et fokus

på det moderne selvrealiseringsprosjektet der oppmerksomheten flyttes fra fordelingen av arbeidsoppgavene til arbeidsoppgavenes mening. Det er denne jakten på mening som så å si er limet som holder alt sammen, både på jobben og hjemme. Aarseth sporer her en ny estetisering av hverdagslivet og vektlegging av kreativ selvutfoldelse. Husarbeid er ikke lenger bare arbeid, det er også lyst og lidenskap. Blant annet i denne omformingen av relasjonen mellom selvutfoldelse og forpliktelse evner den senmoderne familien å utvikle det tradisjonelle kjønnsarrangementet, argumenter Aarseth.

Man kan kritisere Aarseth for eksklusivt å fokusere på marginale, ressurssterke familier fra samfunnselitene. Etter min oppfatning bør Aarseth snarere ha ros for å våge å vende blikket mot familiene som «har alt». I et teoretisk perspektiv avler det interessante og uforutsigbare analyser av individualitet, selvrealisering, kapitalisme og romantikk innenfor modernitetsperspektiver. I et politisk likestillingsperspektiv viser Aarseth at vi her kan finne overveldende positive og oppløftende løsninger på kjønnskampens endringspotensial.

AV RAGNHILD FJELLRO

Vikinger i Technicolor

KIM HJARDAR OG VEGARD VIKÉ
Vikinger i krig
Spartacus, 2011
381 sider
Rettl. pris: kr 449

Vikingtida er eit nesten populistisk temaval, med den tvers gjennom actionfylte handlinga. Vikinger i krig utnyttar dette mak-

simalt, og blir ein våt draum for alle hobbyhistorikarar. Boka gjev eit spennande og originalt «Technicolor-preg»

til historia, på grunn av alle dei grafiske illustrasjonane.

Boka har eit interessant formidlingsperspektiv. Ho dreier seg fyrst og fremst om teknologi og alle dei handlingane som vikingane gjorde med teknologiane sine. Fyrste del handlar (nesten overdetaljert) om kvardagsarbeid, militære anlegg, skip og våpen, og forklarar korleis vikingane vart så farlege og effektive. Arkeologifaget blir utnytta bra her.

Andre hovuddel tek for seg ekspedisjonar til framande stader som Bysants, Frankrike, England, Island og Amerika, og dette er den mest engasjerande delen.

Her er det detaljerte attforteljingar av tokt og hærtog, til dømes «den store hæren» si ti år lange ferd gjennom Mercia og Wessex (i England) på slutten av 800-talet.

Kim Hjardar er historikar og lærar ved St. Hallvard videregående skole i Drammen, og Vegard Vike er arkeolog ved Historisk museum, Universitetet i Oslo. Kombinasjonen av lærar og arkeolog har gjeve boka eit veldefinert visuelt forteljenivå som er den fremste styrken til boka, som gjer at ho skil seg ut frå vanlege fagbøker.

Boka har tre nivå av Technicolor, om eg kan seia det slik. Det mest fargesprakande er eit titals fargefoto av arkeologiske funn som gullskattar, skip, sverd, tekstilar og hustuffer. Det er også gode flyfoto av ruinlandskap og naturlege hamner. Eit anna grafisk nivå er dei mange originale teikna karta med linjer over land og vatn som markerer ferdselsmønsteret til vikingane, og ulike ikon som markerer slagstader, busetjingar, gravplassar, og så bortetter.

Det tredje grafiske nivået er mest uvanleg, og mest engasjerande. Det er originale teikningar av folk som gjer noko. Desse teikningane er meint å visa heilt konkret korleis viktige handlingar

blei gjort. Til dømes viser ei teikning korleis krigarar er i ferd med å hoppa i land på ei strand, og skipet er teikna med eit snitt gjennom kjølen som viser kor høgt det ligg i vatnet, og kor langt inn skipet difor kan komma. Dette er ei effektiv blanding av realistisk teikning og tekniske modellar.

Dersom du lurer på korleis vikingane slost, så kan du sjå teikningar av hirden som omkretsar og beskyttar kongen i eit slag, og ei fylking som står i skjoldborg for å ta imot eit pilregn, og eit snitt gjennom fylkinga, der skjoldmenn står fyrst, deretter kjem sverd-, øks- og spydangripingar, og lengst bak menn med kastevåpen og pil og boge. Det er minst hundre slike realistiske og tankevekkande illustrasjonar i boka.

Alle bøker blir skrivne med ein implisitt lesar for auga, og i dette tilfellet viste eg meg å realisera akkurat den leseopplevinga forfatterane ville gje. Det er eit sikkert teikn på ei god sakprosa når eg byrjar å sakna ein grundigare omtale av X, og så blar eg om, og der står det plutsleg masse om X. Vikinger i krig gav meg ei kjensle av at forfatterane har full kontroll over kunnskapsbehova mine.

AV LARS NYRE

Nye bøker av forskere

JØRGEN AMDAM OG NORALV VEGGELAND
Teorier om samfunnsstyring og planlegging
Universitetsforlaget, 2011
248 sider
Veil. pris: kr 379

Offentlig forvaltning har gjennomgått store reformer de siste tiårene. Sentralt i boka er analysen av framveksten av New Public Management. Forfatterne beskriver dette som en transformasjon fra planstaten til reguleringsstaten. Amdam er professor i kommunal og regional planlegging og administrasjon ved Høgskolen i Volda. Veggeland er professor ved Senter for innovasjon i tjenesteyting, Høgskolen i Lillehammer.

JANICKE HELDAL STRAY
Demokrati på timeplanen
Fagbokforlaget, 2011
157 sider
Veil. pris: kr 249

Hva er demokratisk medborgerskap, og hvordan kan begrepet forstås i en pedagogisk sammenheng? Hvordan kan skolen styrke elevenes demokratiske kompetanse og forberede dem til å være demokratiske medborgere? Boken som undersøker disse spørsmålene, er en utvidet versjon av forfatterens ph.d.-avhandling i pedagogikk. Hun er forsker ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo.

KATRINE FANGEN OG ANN-MARI SELLERBERG (red.)
Mange ulike metoder
Gyldendal Akademisk, 2011
304 sider
Veil. pris: kr 348

Her presenteres ulike samfunnsvitenskapelige metoder – både metoder som er lite brukt, men som har vist seg å være nyttige til bestemte formål, og noen av de vanligste metodene. Målet er å gi en innføring i hver enkelt metode og å vise hvilke muligheter som åpner seg når metodene kombineres. Fangen er førsteamanuensis i sosiologi ved Universitetet i Oslo, mens Sellerberg er sosiologiprofessor ved Lunds universitet.

LINE WITTEK
Skolens undervisning – der læreprosesser møtes
Cappelen Damm Akademisk, 2011
240 sider
Veil. pris: kr 318

Hvordan kan undervisning på best mulig måte støtte faglige læreprosesser? Boka handler om forholdet mellom undervisning og læring. Forfatteren presenterer teoretiske modeller fra en sosiohistorisk og dialogisk tradisjon i tett sammenheng med praktiske eksempler og problemstillinger. Line Wittek er førsteamanuensis ved Institutt for pedagogikk, Høgskolen i Vestfold.

Når tull skal telle

TELLEKANTER: I Forskerforum 5/2011 skrev jeg en kronikk med tittelen «Keiserens nye tellekanter». Der trakk jeg fram to eksempler på at tidsskrifter i tellekant-systemet gir uttelling for artikler som åpenbart er under pari.

I Forskerforum 7/2011 får jeg svar fra sentrale aktører i dagens tellekantsystem, nemlig Ole Gjølberg, leder for Publiseringutvalget, og Gunnar Sivertsen, rådgiver i samme utvalg (heretter G&S). Sivertsen kan vel også regnes som far til hele systemet. Det er positivt at de svarer på krikken, men jeg er både overrasket og skuffet over svaret.

I overskriften og i artikkelen etterlyser de «vitenskapelig kritikk», noe de mener at jeg ikke kom med. Her tar de faktisk feil. La meg være konkret.

Det ene eksemplet er fra kjønnsforskning, eller rettere: fra mannsforskning. Og det er, som G&S skriver, en slags etterdønning etter Hjernevask-serien. Hovedpoenget er at litteraturviteren Jørgen Lorentzen skriver mye om faget biologi, både i artikler og bøker. I min kronikk henviser jeg til faglig kritikk som er fremmet av biologene Kristian Gundersen og Jo Bruusgaard. De har i detalj gått gjennom en artikkel han har skrevet i tidsskriftet *Men and Masculinities*. De dokumenterer at denne artikkelen er full av faktiske feil og påstander knyttet til biologi, og at grunnleggende prinsipper for vitenskapelighet er ignoreret. De belegger dette med konkrete eksempler, og i kronikken gjengir jeg konklusjonen på deres faglige kritikk. Dette tidsskriftet kan neppe ha følt noe behov for å ha med biologer eller naturvitere som fagfeller. Jeg noterer meg at Universitets- og høyskolerådets Fagråd for kjønnsforskning har behandlet saken, og ikke finner grunn til å endre klassifiseringen av tidsskriftet. Det gir uttelling på høyeste nivå, nivå 2. Det får vi ta til etterretning, men det er ikke sikkert at dette øker respekten for verken mannsforskningen eller tellekantsystemet.

Mitt andre eksempel dreier seg om vitenskapeligheten i tidsskriftet *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, det sentrale tidsskriftet for alternativ medisin, og det gir tellekanter for norske forskere. Jeg tar for meg en dobbelartikkel i dette tidsskrift-

et. Men artiklene handler faktisk ikke om alternativ medisin, men om en slags «alternativ fysikk», helt annerledes enn den som ligger til grunn for undervisning og forskning i alle land. Siden jeg selv er fysiker, anser jeg meg som kompetent til å gi kritikk. (Likevel, for å «kvalitetssikre» min vurdering, har jeg også kontaktet ledende norske fysikere.)

Konkret faglig kritikk av disse artiklene er faktisk umulig, det blir omtrent som å gi «faglig kritikk» av det teoretiske grunnlaget for Märtha Louises engleskole. (Det er dette som er grunnen til at jeg bruker lite akademiske uttrykk som tull og vrøvl.) Jeg fant at den beste måten å få kritikken fram på var å gjengi ordrett det meste av artikkelens abstract. Jeg antok at lesere av Forskerforum umiddelbart ville se at jeg har full dekning for min karakteristikk. Tidsskriftet må ha hentet sine «fagfeller» på alternativmesser.

Men G&S hevder likevel at jeg bare peker på «påståtte svakheter». De gir også forfatteren, William A. Tiller, en viss troverdighet ved å omtale ham som forsker ved Stanford. Det er riktig at han vært professor (i materialteknologi) ved Stanford, men de siste tiårene har han drevet sin egen «Tiller Foundation». Der har han utviklet sin høyst personlige «Psychoenergetic Science, which will very likely become an integral part of 'tomorrow's' physics». Slik står det på hjemmesiden, tillerfoundation.com.

Jeg anbefaler et besøk! For disse «teoriene» er han for øvrig tildelt en pris for årets mest tåpelige idé, året etter at Uri Geller fikk samme pris.

G&S forteller at UHRs Fagråd for medisin ikke endrer sin kategorisering av dette tidsskriftet. Det er velkjent at ledende norske medisinere gjentatte ganger har kritisert det aktuelle norske fagmiljøet Nafkam/Nifab i Tromsø. Jeg håper at medisinene selv vil føre denne debatten videre.

Ikke misforså mitt anliggende: Jeg er slett ikke motstander av et felles system for tallfesting av vitenskapelig produksjon, selv om det bare fanger en del av det en forsker bør jobbe med. Velfungerende vitenskaper har ofte klare kriterier for kvalitet og vitenskapelighet. Men når fagmiljøene er små, sek-

teriske og til tider «alternative», kan det være viktig med kritikk utenfra. Hvis også «fagfellene» tilhører samme sekt, og når deres vitenskap er et «alternativ» til annen vitenskap, er det grunn til bekymring. Det er synd at de som leder tellekantenes publiseringutvalg, ikke deler en slik bekymring.

SVEIN SJØBERG, professor i naturfagdidaktikk, Universitetet i Oslo

Ny og modernisert arbeidstvistlov

ARBEIDSLIV: Regjeringen fremmet i statsråd 24. juni 2011 en lovproposisjon med forslag til en ny og modernisert arbeidstvistlov. Loven vil erstatte arbeidstvistloven av 1927. I tillegg til en teknisk og språklig modernisering av loven har prosessreglene for Arbeidsretten gjennomgått en grundig modernisering og oppdatering, både på grunnlag av den nye tvisteloven og på grunnlag av rettspraksis fra Arbeidsretten.

Arbeidstvistloven er en viktig lov for norsk arbeidsliv. Den gir regler om tariffavtalers form, innhold og rettsvirkninger, og den inneholder regler for løsning av både interessetvister og rettstvister, herunder bestemmelser om Arbeidsretten og meklingsinstitusjonen. Gjeldende arbeidstvistlov, som er fra 1927 og i hovedsak bygger på vår første arbeidstvistlov fra 1915, har vært en slitesterk lov. Loven har fungert bra, og det har ikke vært mange omfattende endringer i årenes løp. Der loven har vært taus, har partene løst dette ved å utfylle sine tariffavtaler. Det tidligere Arbeidsrettsrådet la i 1996 frem en innstilling om prinsipper for en ny arbeidstvistlov hvor omfattende materielle lovendringer ble drøftet. Etter lange og til dels opphetede diskusjoner ble det imidlertid besluttet ikke å videreføre forslagene. Det var også få materielle endringer det bredt partssammensatte Stabelutvalget foreslo da det gjennomgikk loven i sin innstilling i 2001.

Likevel, den gamle loven bærer preg av at den snart er hundre år. Språket er gammelmodig, og titler og begreper er ikke kjønnsnøytrale. Gjennom de siste førtifemti år har dessuten arbeidslivet endret seg, ved at det er kommet til mange flere organisasjoner.

Særlig nye og mer uerfarne brukere synes at det er vanskelig å finne frem i den gjeldende arbeidstvistloven, og at det er mange spørsmål loven ikke gir svar på.

Det er på denne bakgrunn foretatt en teknisk og språklig modernisering av loven. Et sentralt hensyn har vært å gjøre loven mer pedagogisk og oversiktlig, og dermed lettere tilgjengelig. Dette er blant annet gjort gjennom en ny lovstruktur som bedre avspeiler prosessen med inngåelse og revisjon av tariffavtaler. Med et språk som er mer i tråd med dagens språkbruk vil loven bli lettere å forstå, og titler og begreper i loven er gjort kjønnsnøytrale. Vi får nå en riksmekler samt et korps av kretsmeklere og særskilt oppnevnte meklere. Den nye arbeidstvistloven blir også teknologinøytral, slik at elektroniske kommunikasjonsformer kan tas i bruk etter hvert som de tekniske forholdene ligger til rette for det. Loven er også forenklet, ved at bestemmelser i 1927-loven som ikke har noen praktisk betydning, er tatt ut. Dette gjelder for eksempel bestemmelsen om riksmeklerens adgang til å koble avstemninger over meklingsforslag.

Det er også gjort enkelte endringer som følge av avtale- og rettspraksis. I kapitlet om mekling er det blant annet tatt inn mer utdypende bestemmelser om plassoppsigelse, dvs. den oppsigelse av arbeidsforholdet som skjer ved arbeidskonflikt. Samtidig er det lagt stor vekt på å opprettholde partenes avtalefrihet.

Prosessreglene for Arbeidsretten i gjeldende arbeidstvistlov kopierte i noen grad bestemmelser i den gamle tvistemålsloven, som nå er erstattet av en ny tvistelov. Vi har gått igjennom den nye tvisteloven og sett på hvilke bestemmelser der som det er nødvendig eller ønskelig å ta inn i den nye arbeidstvistloven. Et viktig siktemål har vært å bidra til å effektivisere saksavviklingen for Arbeidsretten, og på dette grunnlag er det foretatt en tilpasning til enkelte av tvistelovens frist- og saksbehandlingsregler, og det er tatt inn nye regler om stansing og rettsforlik.

Videre er enkelte prosessbestemmelser endret slik at de er i samsvar med gjeldende rett slik den har utviklet seg gjennom Arbeidsrettens praksis. Dette gjelder blant annet bestemmelsene om partshjelp og sakskostnader.

Arbeidslivets parter er sentrale

på dette rettsområdet, og hovedorganisasjonene har sammen med Arbeidsrettens leder og Riksmeklingsmannen deltatt i arbeidet gjennom en referansegruppe, og vi har hatt et godt samarbeid gjennom hele prosessen. Referansegruppen fikk seg forelagt lovutkast som deretter ble diskutert i møter, justert og deretter drøftet på ny i flere omganger. Et høringsforslag ble så sendt ut på bred høring, og det kom inn mange gode og konstruktive innspill til departementet. Også andre gode krefter, både dommere og professorer, har bidratt med innspill og korrektiver.

Dersom lovproposisjonen blir behandlet i Stortinget i høst, kan den nye loven tre i kraft fra 1. januar 2012. For meg har det vært viktig at den nye arbeidstvistloven er mer oversiktlig, lettforståelig og enklere å finne frem i. Dermed blir den lettere å bruke også for nye og kanskje uerfarne brukere. Jeg synes vi har fått til dette uten å trå i partenes bed, og uten at partenes avtalefrihet er svekket, og jeg håper at den nye loven blir like slitesterk som den gamle.

HANNE BJURSTRØM,
arbeidsminister

En liten sang om forskningspolitikk, byråkrati og kunnskap

Melodi: Kokende vann under et litt for stort lokk.

I byråkratiet og kanskje i sjefspartiet
fins det en drøm, og mange politikere deler den:
Lydige forskere på rekke og rad
skaper sannheter
som gjør staten glad

Vitenskapen skaper viten
Så ikke ledelsen blir sliten
Av å finne ut og frem
I alt som trengs
for å nå ut og hjem
Til alle som betaler dem
Så makten kan rå
og byråkratiet få
En grunnstrukturert,
totalregulert, fullt administrert,
resultatorientert, økonomisk
frisert og konkurransefiksert
kunnskap

BJØRN DAMSGAARD,
førsteamanuensis emeritus,
Høgskolen i Vestfold

GJESTESKRIBENTEN

Innbrudd i Berkeley

JEG HAR FORTSATT HJERTEBANK, etter å ha klatret inn et nokså trangt vindu, og sneket meg gjennom mørklagte korridorer opp til sjette etasje i Barrows Hall. Her ligger Department of Gender & Women's Studies, og jeg har funnet det rommet jeg har nøkkel til, rommet for visiting scholars. Det er ikke mye til fasiliteter å snakke om, to rekker med pulter som til sammen utgjør ti arbeidsplasser. Det finnes en vannkoker, og man har allerede vært innom Walgreens for å kjøpe pulverkaffe og pulvermelk. Toalettet er en etasje opp, og dit må man ha egen nøkkel for å komme.

Det er altså ikke de materielle godene en søker her ved University of California, Berkeley. Nå er det mulig at andre fagmiljø har mer å by på av den slags, men Barrows Hall, som huser humanistiske og samfunnsvitenskapelige miljø, er nøkternt utstyrt. Likevel anses det som meget attraktivt å komme hit, og det er slående hvordan bygningen er en møteplass for studenter og forskere fra hele verden. Påfallende

mange asiater, men ved nærmere ettertanke gjenspeiler vel det verden i sin helhet. Hva er det så som er motivasjonen for å søke forskningsopphold? For mange i fast stilling er det nok simpelthen å få være i fred – fra undervisning og møtevirksomhet. For meg som postdoktor handler det om å møte andre forskere som arbeider innenfor mitt smale felt, og forhåpentligvis kunne være en del av et større forskningsmiljø. Som utdannet i Norge på 90-tallet ser jeg fagfeltet mitt fra en viss posisjon, og denne posisjonen ønsker jeg større evne til å se utenfra. For det første ved å delta i lese- og skrivegrupper hvor en må regne med å måtte redegjøre for en del en ser som selvsagt, og selv måtte spørre om ting en blir forventet å forstå.

For det andre så er selve tilværelsen her an-

nerledes enn ved NTNU, hvor humanistisk og samfunnsvitenskapelig fakultet faktisk ligger i skogkanten mot Estenstadmarka. Her syder campus av liv både morgen og kveld, og på de åpne plassene mellom bygningene foregår all slags aktivitet, ikke bare idrett. Byen og universitetet går nærmest i ett, og historiebøkene om byen forteller også universitetets historie. Haugen nord for byen som tidlig huset mange professorer, fikk tidlig på 1900-tallet navnet «Nutt Hill», som kanskje er betegnende for befolkningens lett vennligsinne blick på både professorer og hippier som befolker haugen.

Jeg ville lyve hvis jeg sa at jeg har sett fram til alle bibliotekene – men her er det en annen kultur for å se på og ta på bøker. Halve byens butikker er bokhandler, de fleste selger brukte bøker, og omsetningen er imponerende. Selv om alt kan skaffes via Amazon.com, så er sjansen stor for at en får en annen «nær-bøkene-opplevelse». Og at lesingen styres av noe annet enn «de som har kjøpt

denne boken, har også kjøpt ...».

Etter hvert har jeg også oppdaget at når mine kolleger verken arbeider eller sosialiserer i den stusslige Barrows Hall, så er det fordi de gjør begge deler i ett av de mange bibliotekene. En kan velge det lille biblioteket til Department of Anthropology, møblert med gamle skinnsalonger

og støvete monografier fra de første ekspedisjoner. Eller også en stor luftig sal med høye vinduer og åtte lysekroner i taket. Men denne dagen hadde jeg behov for å komme til det triste rommet i Barrows Hall, hvor Macen ventet med det siste dokumentet åpent.

Og hvorfor klatret jeg inn vinduet? Det viste seg å være Labor Day og offentlig fridag, alt er stengt. Uvitenheten gjorde meg til en outsider, og skapte forfriskende hjertebank.

AV KRISTIN SPILKER
forsker ved Institutt for
tverrfaglige kulturstudier,
NTNU

«Og hvorfor klatret jeg inn vinduet?»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, Norunn Askeland, Gunnar Sivertsen og Kristin Hestflått Spilker.

Noregs fyrste røntgenbilet

Dette er det fyrste røntgenfotografiet teke i Noreg – av fysikaren og industriforskaren Kristian Birkeland i 1896. Eksponeringstida var fem minutt, opplyser Norsk Teknisk Museum, som har leigd ut biletet til Forskerforum.

Biletet kom til museet i samband med utstillinga «50 år Røntgen i Norge» i 1946–47. Biletet vart teke berre nokre månader etter at Wilhelm Conrad Röntgen hadde oppdaga røntgenstrålane, og det vart publisert i Norsk Teknisk Tidsskrift (sjå faksimile under).

Handa tilhøyrer Sophus Torup. Han var fødd i Danmark og vart ifølgje Store norske leksikon professor i fysiologi ved universitetet i Kristiania i 1889. Same kjelde opplyser at Diakonisseanstaltens sykehus, Lovisenberg, i 1897 skaffa seg det fyrste røntgenapparatet til klinisk bruk i Noreg. Alt i 1905 – ni år etter at det fyrste røntgenbiletet var teke – var det etablert røntgenavdelingar ved åtte norske sjukehus.

I

FORSKNINGSPOLITISK SEMINAR

Forskerforbundet arrangerer årets forskningspolitiske seminar tirsdag 22. november på Hotel Bristol i Oslo. Tittelen på seminaret er «Forskningsfinansiering».

Blant innleiderne er statsråd Tora Aasland, adm. direktør Paul Chaffey og professor Toril Moi. Program og påmeldingsskjema finner du her: www.forskerforbundet.no/seminar.

II

STIPENDIAT?

KJENN DINE RETTIGHETER! Forskerforbundet har oppdatert introduksjonsheftet om lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater. Heftet er nå også tilgjengelig i engelskspråklig utgave. Heftet inneholder mye nyttig informasjon for deg som er ansatt i stipendiatstilling. Du kan laste ned heftet som en pdf-fil, eller bestille det fra sekretariatet: post@forskerforbundet.no.

III

PHD CANDIDATE? KNOW YOUR RIGHTS!

Forskerforbundet (The Norwegian Association of Researchers, NAR) has issued a *Handbook for PhD Candidates*, with useful information about working conditions and salary levels for PhD candidates employed in Norway. You can download the handbook from our web site, or order free copies from post@forskerforbundet.no.

IV

FORSKERFORBUNDET INVITERER TIL STIPENDIATSEMINAR

Forskerforbundet arrangerer også i år et eget seminar for stipendiater. Tema er lønns- og arbeidsvilkår samt planlegging for en videre karriere. Kurset avholdes på Sem gjestegård i Asker, 20.–21. oktober 2011. Påmelding snarest via skjema på våre nettsider: www.forskerforbundet.no/kurs.

V

GI INNSPILL OM DET EUROPEISKE

FORSKNINGSOMRÅDET (ERA) Kunnskapsdepartementet oppfordrer institusjoner, organisasjoner og andre interessenter til å gi innspill til EU-kommisjonens

KURSTILBUD – NOVEMBER

Forskerforbundet arrangerer følgende kurs for tillitsvalgte i november 2011:

- 8.–10.11: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte
- 15.–16.11: Omstilling – lovverk, for alle tillitsvalgte
- 17.–18.11: Sektorseminar for tillitsvalgte i sykehussektoren

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs. Her finner du også kursplan for hele høstsemesteret.

VERV EN KOLLEGA

Alle medlemmer som verver et eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 15. august – 31. desember 2011 får vervepremie. Det medlemmet som verver flest nye medlemmer i løpet av kampanjeperioden vil få en iPad2. Les mer på nettsiden www.forskerforbundet.no/vervekampanje.

offentlige konsultasjon om ERA Framework, et rammeverk for det europeiske forskningsområdet.

Målet med konsultasjonen, som varer frem til 30. november, er å samle synspunkter fra EUs medlemsland, assosierte land og relevante interessenter i disse landene om hvilke hindringer som må overvinnes for å utvikle et velfungerende europeisk forskningsområde.

VI

FORSKNINGSRÅDET MED INNOVASJONSSTRATEGI

Forskningsrådet ønsker mer innovasjon i offentlig sektor og å fremheve betydningen av en solid og bred nasjonal kunnskapsbase. Forskningsrådets første innovasjonsstrategi viderefører innsatsen på det som fungerer godt, mens de områdene som har forbedringspotensial løftes fram. Fornyelse i offentlig sektor vies stor oppmerksomhet.

Mer oppmerksomhet mot offentlig sektor vil likevel ikke svekke Forskningsrådets innsats for næringslivet. Strategien understreker blant annet at Norges sterke nærings- og kunnskapsområder skal styrkes ytterligere. Norsk næringsliv består i stor grad av små og mellomstore bedrifter. Forskningsrådet ønsker at forskningsinnsatsen i disse bedriftene skal økes – og at flere resultater kommer til nytte.

VI

NORSK FORSKNING I FREMTIDEN: HVA KREVES AV SAMARBEID?

Tirsdag 18. oktober arrangerer Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) og Universitets- og høyskolerådet (UHR) et åpent dagsseminar om samarbeid på tvers av

institusjonsgrensene.

Arrangementet, som finner sted på Håndverkeren i Oslo, er en del av Vitenskapsåret og vil fokusere på samarbeid på tvers av institusjonsgrensene. Hva slags samarbeid mellom universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter kan bringe norsk forskning videre?

Påmelding innen 10. oktober til Universitets- og høyskolerådet: www.uhr.no.

VII

DOKTORGRADS-UTDANNINGEN SKAL EVALUERES

Norges forskningsråd har fått i oppdrag av Kunnskapsdepartementet å evaluere doktorgradsutdanningen i Norge. Det er NIFU som skal gjennomføre evalueringen. Resultatene legges frem i juni 2012.

– Evalueringen skal gi grunnlag for å vurdere om det er behov for å foreta endringer i doktorgradsutdanningen. Det blir spesielt interessant å se om Norge lykkes i å utdanne de doktorgradsstipendiaterne samfunnet trenger på en effektiv måte, sier divisjonsdirektør i Forskningsrådet, Anders Hanneborg, til Forskningsrådets nettsted.

VIII

GODT ARBEIDSLIV – IKKE FOR ALLE

Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm har lagt fram en stortingsmelding om arbeidsmiljø og arbeidsforhold.

– Meldingen dokumenterer at vi har et godt arbeidsliv, men ikke tilfredsstillende for sektorer med høy kvinneandel, sier Unio-leder Anders Folkestad.

Regjeringen foreslår flere tiltak for å få mange av dem som jobber deltid over i heltidsstillinger.

Ifølge Bjurstrøm vil regjeringen foreta en reell prøving og gjennomgang av fortrinnsretten som deltidsarbeidende i dag har til heltid. Regjeringen vil også innføre drøftingsplikt med de ansatte samt utrede en ordning der man kan få rett til stillingsbrøk i tråd med det man reelt sett har jobbet.

IX

INGEN STREIK I HSH

Unio og HSH kom til enighet i meklingen for totalt 2043 medlemmer omfattet av overenskomsten for spesialisthelsetjenesten.

Det ble oppnådd enighet om et tilsvarende resultat som i Spekter Helse-området. Resultatet betyr et generelt tillegg på 2,4 prosent med virkning fra 1. mai. Minstelønnen reguleres også med virkning fra samme dato. I tillegg innebærer avtalen at lokale forhandlinger gjennomføres med utgangspunkt i resultatet i Spekter Helse.

X

10 MILLIONER TIL UNIVERSITETSMUSEENE

Statsråd Tora Aasland har fordelt ti millioner til bevaring og sikring ved universitetsmuseene. – Universitetsmuseene har en sentral rolle i forskningen på kultur- og naturarv og som kunnskapsleverandører til kulturminne- og naturforvaltningen. Det er derfor viktig at samlingene tas godt vare på, sier Aasland.

Kunnskapsdepartementet har i dag ansvar for seks universitetsmuseer:

Kultur- og Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo, Bergen museum ved Universitetet i Bergen, Vitenskapsmuseet ved NTNU, Tromsø museum, Universitetsmuseet ved Universitetet i Tromsø og Arkeologisk museum (tidligere Arkeologisk museum Stavanger) ved Universitetet i Stavanger.

XI

MEDLEMSFORDELER HOS DNB NOR

I forbindelse med at DnB NOR og Postbanken har gått sammen er det opprettet en ny nettfilial med informasjon om Forskerforbundets samarbeidsavtale med banken. Du finner oppdatert informasjon om bankavtalen, tjenester og priser på www.forskerforbundet.no/bank.

XII

GJESTEMEDLEMSKAP

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada, Irland eller Storbritannia får sine rettigheter ivarettatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for. På samme måte vil utenlandske gjesteforskere som er medlem av en søsterorganisasjon i et av disse landene få sine rettigheter ivarettatt av Forskerforbundet under et forskningsopphold i Norge.

Følg oss på facebook!
facebook.com/forskerforbundet

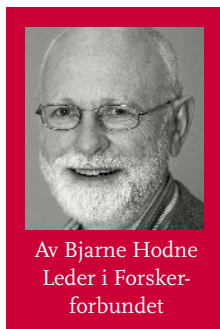
facebook

Ledelse i motbakke

Statsbudsjettet for 2012 blir stramt. Noe pengedyrss hadde vel ingen forventet i en tid hvor verden rundt oss har store økonomiske problemer. Men det kan likevel være berettiget å stille spørsmålet om det i turbulente økonomiske tider er klok politikk å unnlate å satse på kunnskap, kompetanse og innovasjon. Spesielt sett på følgende bakgrunn: 8. februar i år holdt statsminister Jens Stoltenberg en tale til Arbeiderpartiets landsstyre og uttalte følgende: «Vi skal trappe opp forskningsbevilgningene også framover.» Det er ingen grunn til å tvile på statsministerens ord, men 2012 er helt åpenbart unntaksåret.

Men hva skjer så? De forutsigbare pressemeldinger sendes ut, de mest optimistiske blant oss håper på revidert nasjonalbudsjett, mens andre fortsetter med politisk arbeid for å få bedre gjennomslag for ulike krav i budsjettet for 2013 – året for stortingsvalg.

Alt dette er både nødvendig og vel og bra. Men mer må gjøres. Beklagelser og håp har liten politisk virkning. Institusjonsledere har utfordringer når motbakkene skal forseres. Kravene om å yte mer med stadig høyere kvalitet og med utilstrekkelig ressursgrunnlag til rådighet kan virke som en uløselig oppgave. En erkjennelse av at det foreligger en problematisk situasjon samt samlet å formidle den med større styrke enn tidligere til beslutningstakerne, er påtrengende nødvendig. En mer kraftfull lobbyvirksomhet fra institusjonsledere enn man har sett til nå, må forventes. Det har vist seg ikke å være nok bare å vise seg fram i dagene etter presentasjonen av statsbudsjettet. Man må erkjenne at det ikke blir mer penger før forvaltningen av de midlene som er bevilget, gir den avkastning som politikerne forventer. Det foreligger derfor en intern lederutfordring. Begrunnelsen for økt ressurstilgang ligger i

Av Bjarne Hodne
Leder i Forskerforbundet

hva institusjonene kan prestere. Institusjonenes ledere er i denne sammenheng helt avhengige av de ansattes arbeidsinnsats, som igjen er avhengig av de arbeidsbetingelser den enkelte ansatte tilbys. Statsministeren er helt klar i sine krav, slik han la dem fram for Arbeiderpartiets landsstyre i februar: «Men like viktig som å bruke penger på forskning og utvikling, er å se på hva vi får ut av pengene vi bruker. Derfor skal vi ikke bare telle penger. Vi skal også se kritisk på resultatene og effekten av

XIII

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

XIV

FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du følge Forskerforbundet på Facebook. Har du en Facebook-konto, gå til www.facebook.com/forskerforbundet og klikk «Liker». Tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

den forskningen vi gjennomfører. Vi må se på sammenhengen mellom ressurser og resultater. Om kvaliteten er høy nok.»

Jens Stoltenberg gir uttrykk for en holdning til ressurser og ressursbruk som er viktig å ta med seg, og kravet til kvalitet er ikke koplet til «gode» eller «dårlige» statsbudsjett. Det blir derfor nødvendig med god ledelse og bedre personalpolitikk på institusjonene i den økonomiske motbakken budsjettet for 2012 representerer – skal man lykkes i kampen om mer ressurser ved neste korsvei.

Forsknings- og utdanningspolitikk

Den offentlig finansierte forskningsaktiviteten i Norge skjer hovedsakelig i universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren, sykehussektoren, museer og kulturminnevern. I dag bevilges betydelige ressurser til forskningsmiljøene, dels direkte via departementene og dels i konkurranse aktørene imellom. Norges forskningsinnsats ligger likevel langt bak de andre nordiske landene både målt som andel av BNP og som innsats per innbygger.

Av Annelise Brox
Larsen, varamedlem
i Forskerforbundets
hovedstyre

Samtidig har institusjonenes stramme økonomi i UH-sektoren satt beregningsfaktorene for forberedelsestid og etterarbeid, i forbindelse med undervisning, under press. Det undervises mer og forskes mindre, i hvert fall innenfor normalarbeidstiden. FoU-virkosomhet kan fort marginaliseres når kvalitetsreformens krav til oppfølging av den enkelte student skal realiseres.

En viktig årsak til denne økte arbeidsbelastningen på undervisningsdelen er at institusjonene har tatt opp langt flere studenter enn de får fullfinansiering for over statsbudsjettet.

For 2010 ble det bevilget 98 371 studieplasser, og det ble produsert 125 421 studiepoengsenheter (SPE). Dette innebærer at institusjonene har en merproduksjon på undervisningssiden på 27,5 prosent, som kun er finansiert av den resultatbaserte utdanningskomponenten, som utgjør 40 prosent av antatt kostnad.

Forskerforbundet vil gå inn for å dempe insentivvirkningen i utdanningskomponenten slik at institusjonene mottar 80 prosent ved studenteropptak og 20 prosent ved uteksaminering mot dagens 60-40-for-deling.

En redusert insentivvirkning vil gjøre at institusjonene får mindre interesse av å ta opp for mange studenter, og bidra til at institusjonene i større grad kan prioritere å beholde samt videreutvikle gode fagmiljø for fruktbar samvirke mellom forskning og utdanning.

Det er behov for å styrke den politiske forankringen av den nasjonale forskningspolitikken, og Forskerforbundet mener Norge bør trappe opp forskningsinnsatsen slik at den innen 2017 vil utgjøre 3 prosent av BNP. Av dette bør det offentlige andel utgjøre minst 50 prosent for å kompensere for den lave FoU-intensiteten i norsk næringsliv. Forskningsinstitusjonene må sikres tilstrekkelige basisbevilgninger som gjør det mulig å vedlikeholde og videreutvikle kompetansen. Arbeidet for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet må styrkes.

Det er flere årsaker til at nivået på forskningsinnsatsen må være høyere. Å legge til rette for fri kunnskapssøking i et demokratisk land er en viktig verdi i seg selv. Det er åpenbart viktig å styrke den systematiske søkingen etter ny kunnskap som forskning innebærer, for å løse aktuelle samfunnsproblemer knyttet til eksempelvis helse, klima og energi. Videre drives forskning for å skape innovasjon og vekst. Forskning bidrar med kritisk analyse av aktuelle hendelser i samfunnet. Uten akademisk beredskap i form av kunnskap og faglig bredde vil Norge neppe kunne gjøre seg god nok nytte av internasjonale forskningsresultater på sentrale samfunnsområder. Forskningen skaper grunnlaget som gjør det mulig å tilby forskningsbasert utdanning til studentene som skal bli morgendagens kunnskapsarbeidere.

Forventninger til statsbudsjettet

Forslag til statsbudsjett legges frem 6. oktober. Vanligvis er de siste ukene før forslaget legges frem, fylt av rykter om budsjettvinnere og -tapere og lekkasjer fra såkalte sentrale kilder. I år har imidlertid statsbudsjettet fått lite oppmerksomhet. Dette kan skyldes at vi har bak oss en valgkamp og et kommunevalg som fikk mye oppmerksomhet. Det kan òg skyldes at samfunnet fortsatt er preget av 22.07. Men det kan også være at utviklingen i den globale økonomien sammen med alle signaler fra regjeringen om i beste fall nullvekst har bidradd til å dempe forventningene.

Av Sigrid Lem,
generalsekretær i
Forskerforbundet

I en slik sammenheng burde Forskerforbundet kanskje akseptert at budsjettet for neste år blir magert, og at det ikke er i 2012 vi skal få gjennomslag for hjertesakene våre. Men som fagforening for ansatte som daglig merker ressursmangelen og opplever hvordan den manglende finansieringen går utover

studentene, forskningsmulighetene og arbeidsvilkårene, må vi fortsette arbeidet for flere ressurser og bedre arbeidsvilkår på tross av signalene om et dårlig budsjett.

Forskerforbundet har oversendt et innspill til statsbudsjettet for 2012. Dette er senere fulgt opp med avisinnlegg og pressemeldinger. Vårt hovedforslag knyttet til forskning var styrking av forskningsinnsatsen med 1,7 mrd. kr til fri forskning, til grunnbevilgninger og opprettelse av forskningsprogram for museumssektoren. Vårt hovedforslag knyttet til høyere utdanning var 1,1 mrd. kr til delvis kompensasjon for merproduksjon av studiepøeng og endringer i finansieringsordningen for universiteter og høyskoler.

Dette innspillet ble sendt i februar. Har ressursituasjonen endret seg vesentlig i løpet av denne tiden, eller er forslagene fortsatt like aktuelle? Etter vår mening er behovet for ressurser til forskning fortsatt like stort, både ved universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og sykehus. Vi vil derfor fortsatt arbeide for økte bevilgninger til forskning og spesielt fri forskning i tråd med overnevnte notat, både i våre første kommentarer til forslaget til statsbudsjett, i skriftlige notater og i møter i Stortinget. Vi vil være spesielt opptatt av å styrke forskningsfondet for å kompensere for den forventede reduksjonen i avkastning som skyldes kommende renteendringer.

Fordi tilstrømmingen av nye studenter til universiteter og høyskoler fortsatt er like stor, institusjonene fortsetter å ta opp studenter til studie-plasser som ikke er fullfinansierte, og tallet på faste stillinger ikke øker tilsvarende, er vårt innspill fortsatt like aktuelt og vil bli gjentatt i alle innspill om statsbudsjettet. Vi vil i dette arbeidet særlig vektlegge nødvendigheten av å opprettholde og bedre undervisningskvaliteten. Dette krever ressurser, og vi vil vurdere forslaget til statsbudsjett med tanke på dette.

Vi vil også arbeide for å dempe insentivvirkningen i den resultatbaserede undervisningskomponenten i finansieringsordningen for universiteter og høyskoler. Vårt forslag om å tildele 20 prosent av studieplasskostnadene ved bestått eksamen, og ikke som i dag 40 prosent, vil gjøre det mindre fristende å ta opp studenter til plasser som ikke er fullfinansierte.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

50 kan miste jobben i Nofima

Tillitsvalgt for Forskerforbundet ved Nofima, Audun Iversen, frykter kuttene vil gå ut over forskningen.

– Vi snakker her om så store kutt at det er en stor fare for at forskningskapasiteten blir rammet. Men foreløpig vet vi ikke hvor kuttene skal tas, understreker Iversen.

Fiskeribladet Fiskaren
21. september

Antall midlertidige går ned ved NTNU

De to siste årene har tallet på midlertidig ansatte ved NTNU sunket med 57 årsverk. Nedgangen gjelder særlig for undervisnings- og forskningsstillinger. Ved universitetene i Tromsø og Bergen har antallet midlertidig ansatte forskere økt.

Universitetsavisa NTNU
20. september

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning, museer og kulturminnevern.

Forskerforbundet har nærmere 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2010–2012

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet (nestleder)
Kristin Dæhli, NTNU
Marit Eriksen, Høgskolen i Østfold
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen
Kåre-Olav Stensløkken, Universitetet i Oslo
Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)
Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø (2. vara)
Stig Ove Hjelmevoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge HF (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem
Arkivleder Kristine K. Brox
Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen
Informasjonsleder Unn Rognmo
Prosjektleder Birgitte Olafsen
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Rådgiver Jon W. Iddeng
Rådgiver Elin Havelin Rekdal
Forhandlingsjef Frank O. Anthon
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Rådgiver Kjetil Mørk
Rådgiver Tanya Nymo
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Advokat Haakon Utne Kierulf
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Seksjonsleder Elisabeth Tindeland
Organisasjonskonsulent Natasa Duric
Sekretær Gerd Sandvik
Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilssen
Økonomikonsulent Siri Johannessen
Regnskapskonsulent Bjørn Jensen
Regnskapssekretær Elisabeth Johansen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Førstesekretær Linda Pettersson
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Renate Storli (vikar)

GJØR DRØM TIL VIRKELIGHET

ALFA ROMEO GIULIETTA

SPORT PACK

Sportsratt • Sportsunderstell • 17" alu.felg • Sportspedaler • Sort taktrekk
Satin speilhus • Mørke frontlykter • Sideskjørt • Delskinn
VERDI 34.100,- • NÅ KUN 14.900,- • SPAR 19.200,-

DISTINCTIVE PACK

2-soner klima • Ryggesensor • Radio/CD • Cruise control • Multifunksjonsratt • Blue & ME bluetooth handsfree • Krom kit • El vinduer bak
Tonede ruter • Tåkelys • Lyktespyler • Midtarmene foran og bak • Skinnratt • 16" alu. felg • Varmeseter • Høydejustering av seter • Skiluke
VERDI 45.200,- • NÅ KUN 9.900,- • SPAR 35.300,-

Giulietta 5 dørs fra 279.900,-

UTEN HJERTE VILLE VI BARE VÆRT MASKINER.

Alfa Romeo har nå
5 års Norgesaranti.

www.alfaromeo.no